

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про військовий обов'язок і військову службу

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385)

{Вводиться в дію Постановою ВР № 2233-XII від 25.03.92, ВВР, 1992, № 27, ст.386}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 2485-XII від 19.06.92, ВВР, 1992, № 36, ст.527
№ 3545-XII від 21.10.93, ВВР, 1993, № 44, ст.418
№ 3546-XII від 21.10.93, ВВР, 1993, № 44, ст.419
№ 3625-XII від 19.11.93, ВВР, 1993, № 49, ст.457
№ 200/94-ВР від 13.10.94, ВВР, 1994, № 45, ст.404
№ 325/94-ВР від 22.12.94, ВВР, 1995, № 1, ст. 4
№ 387/95-ВР від 17.10.95, ВВР, 1995, № 38, ст.284
№ 129/96-ВР від 19.04.96, ВВР, 1996, № 26, ст.108
№ 309/97-ВР від 04.06.97, ВВР, 1997, № 29, ст. 93
№ 312-XIV від 11.12.98, ВВР, 1999, № 4, ст. 35
№ 651-XIV від 13.05.99, ВВР, 1999, № 28, ст.230 }

{В редакції Закону № 766-XIV від 18.06.99, ВВР, 1999, № 33, ст.270}

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 1325-XIV від 21.12.99, ВВР, 2000, № 4, ст.27
№ 1669-III від 20.04.2000, ВВР, 2000, № 30, ст.235
№ 2171-III від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38
№ 312-IV від 28.11.2002, ВВР, 2003, № 4, ст.34
№ 313-IV від 28.11.2002, ВВР, 2003, № 5, ст.37
№ 487-IV від 06.02.2003, ВВР, 2003, № 15, ст.108
№ 662-IV від 03.04.2003, ВВР, 2003, № 27, ст.209 - набуває чинності 01.08.2003 року
№ 744-IV від 15.05.2003, ВВР, 2003, № 29, ст.234
№ 1158-IV від 11.09.2003, ВВР, 2004, № 8, ст. 67
№ 1179-IV від 18.09.2003, ВВР, 2004, № 10, ст. 94
№ 1763-IV від 15.06.2004, ВВР, 2004, № 36, ст.444
№ 2454-IV від 03.03.2005, ВВР, 2005, № 16, ст.259
№ 2490-IV від 17.03.2005, ВВР, 2005, № 20, ст.276
№ 2636-IV від 02.06.2005, ВВР, 2005, № 27, ст.361
№ 3200-IV від 15.12.2005, ВВР, 2006, № 14, ст.116}

{В редакції Закону № 3597-IV від 04.04.2006, ВВР, 2006, № 38, ст.324}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 328-V від 03.11.2006, ВВР, 2006, № 51, ст.519
№ 1014-V від 11.05.2007, ВВР, 2007, № 33, ст.442
№ 107-VI від 28.12.2007, ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по 31 грудня 2008 року
№ 267-VI від 11.04.2008, ВВР, 2008, № 24, ст.234}

{Додатково див. Рішення Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 309-VI від 03.06.2008, ВВР, 2008, № 27-28, ст.253
№ 1073-VI від 05.03.2009, ВВР, 2009, № 30, ст.418
№ 1254-VI від 14.04.2009, ВВР, 2009, № 36-37, ст.511
№ 1255-VI від 14.04.2009, ВВР, 2009, № 36-37, ст.512
№ 1276-VI від 16.04.2009, ВВР, 2009, № 38, ст.535
№ 1834-VI від 21.01.2010, ВВР, 2010, № 12, ст.117
№ 1835-VI від 21.01.2010, ВВР, 2010, № 12, ст.118
№ 2926-VI від 13.01.2011, ВВР, 2011, № 31, ст.303
№ 3353-VI від 12.05.2011, ВВР, 2011, № 45, ст.487
№ 3409-VI від 19.05.2011, ВВР, 2011, № 50, ст.539
№ 3919-VI від 18.10.2011, ВВР, 2012, № 22, ст.217
№ 4296-VI від 10.01.2012, ВВР, 2012, № 31, ст.395
№ 4352-VI від 07.02.2012, ВВР, 2012, № 39, ст.472
№ 4652-VI від 13.04.2012, ВВР, 2013, № 21, ст.208
№ 4711-VI від 17.05.2012, ВВР, 2013, № 14, ст.89
№ 5040-VI від 04.07.2012, ВВР, 2013, № 25, ст.246
№ 5088-VI від 05.07.2012, ВВР, 2013, № 30, ст.343
№ 5286-VI від 18.09.2012, ВВР, 2013, № 38, ст.499
№ 5288-VI від 18.09.2012, ВВР, 2013, № 37, ст.490
№ 5404-VI від 02.10.2012, ВВР, 2013, № 41, ст.550
№ 5460-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 2-3, ст.41
№ 224-VII від 14.05.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.132

№ 406-VII від 04.07.2013, BBR, 2014, № 20-21, ст.712
№ 589-VII від 19.09.2013, BBR, 2014, № 20-21, ст.742
№ 1127-VII від 17.03.2014, BBR, 2014, № 17, ст.595
№ 1169-VII від 27.03.2014, BBR, 2014, № 20-21, ст.746
№ 1194-VII від 09.04.2014, BBR, 2014, № 25, ст.890
№ 1242-VII від 06.05.2014, BBR, 2014, № 27, ст.908
№ 1275-VII від 20.05.2014, BBR, 2014, № 29, ст.942
№ 1589-VII від 04.07.2014, BBR, 2014, № 35, ст.1179
№ 1604-VII від 22.07.2014, BBR, 2014, № 36, ст.1191
№ 1614-VII від 25.07.2014, BBR, 2014, № 36, ст.1194
№ 1634-VII від 12.08.2014, BBR, 2014, № 39, ст.2010
№ 116-VIII від 15.01.2015, BBR, 2015, № 13, ст.85
№ 259-VIII від 18.03.2015, BBR, 2015, № 22, ст.148
№ 265-VIII від 19.03.2015, BBR, 2015, № 22, ст.150
№ 267-VIII від 19.03.2015, BBR, 2015, № 22, ст.151
№ 277-VIII від 07.04.2015, BBR, 2015, № 24, ст.166
№ 433-VIII від 14.05.2015, BBR, 2015, № 30, ст.273
№ 567-VIII від 01.07.2015, BBR, 2015, № 35, ст.339
№ 580-VIII від 02.07.2015, BBR, 2015, № 40-41, ст.379
№ 711-VIII від 06.10.2015, BBR, 2015, № 46, ст.428
№ 716-VIII від 06.10.2015, BBR, 2015, № 47, ст.436
№ 901-VIII від 23.12.2015, BBR, 2016, № 4, ст.44
№ 1008-VIII від 18.02.2016, BBR, 2016, № 12, ст.138
№ 1680-VIII від 18.10.2016, BBR, 2016, № 48, ст.811
№ 1769-VIII від 06.12.2016, BBR, 2017, № 4, ст.39
№ 1774-VIII від 06.12.2016, BBR, 2017, № 2, ст.25
№ 1951-VIII від 16.03.2017, BBR, 2017, № 18, ст.217
№ 1975-VIII від 23.03.2017, BBR, 2017, № 14, ст.159
№ 2145-VIII від 05.09.2017, BBR, 2017, № 38-39, ст.380
№ 2225-VIII від 05.12.2017, BBR, 2018, № 6-7, ст.39
№ 2226-VIII від 06.12.2017, BBR, 2018, № 11, ст.55
№ 2409-VIII від 19.04.2018, BBR, 2018, № 21, ст.195
№ 2397-VIII від 05.04.2018, BBR, 2018, № 27, ст.221
№ 2449-VIII від 07.06.2018, BBR, 2018, № 26, ст.219
№ 2522-VIII від 06.09.2018, BBR, 2018, № 43, ст.344
№ 2523-VIII від 06.09.2018, BBR, 2018, № 44, ст.353
№ 2581-VIII від 02.10.2018, BBR, 2018, № 46, ст.371
№ 2745-VIII від 06.06.2019, BBR, 2019, № 30, ст.119
№ 161-IX від 03.10.2019, BBR, 2019, № 47, ст.314
№ 205-IX від 17.10.2019, BBR, 2020, № 3, ст.24
№ 263-IX від 31.10.2019, BBR, 2020, № 2, ст.5
№ 440-IX від 14.01.2020, BBR, 2020, № 28, ст.188
№ 524-IX від 04.03.2020, BBR, 2020, № 38, ст.279
№ 680-IX від 04.06.2020, BBR, 2020, № 46, ст.392
№ 697-IX від 16.06.2020, BBR, 2020, № 42, ст.351
№ 720-IX від 17.06.2020, BBR, 2020, № 47, ст.408
№ 989-IX від 05.11.2020
№ 1054-IX від 03.12.2020
№ 1150-IX від 28.01.2021, BBR, 2021, № 23, ст.197
№ 1357-IX від 30.03.2021, BBR, 2021, № 29, ст.234
№ 1417-IX від 27.04.2021, BBR, 2021, № 30, ст.238
№ 1702-IX від 16.07.2021, BBR, 2021, № 41, ст.339 - вводитьься в дію з 01.01.2022
№ 1871-IX від 05.11.2021
№ 1915-IX від 30.11.2021
№ 2024-IX від 27.01.2022, BBR, 2023, № 14, ст.35
№ 2107-IX від 03.03.2022
№ 2122-IX від 15.03.2022
№ 2169-IX від 01.04.2022
№ 2197-IX від 14.04.2022
№ 2599-IX від 20.09.2022
№ 2664-IX від 07.10.2022
№ 2678-IX від 18.10.2022
№ 2849-IX від 13.12.2022, BBR, 2023, №№ 47-50, ст.120
№ 2863-IX від 12.01.2023, BBR, 2023, № 58, ст.174
№ 2978-IX від 20.03.2023, BBR, 2023, № 63, ст.210
№ 2995-IX від 21.03.2023, BBR, 2023, № 63, ст.210
№ 3096-IX від 03.05.2023, BBR, 2023, № 73, ст.255
№ 3127-IX від 30.05.2023
№ 3161-IX від 28.06.2023, BBR, 2023, № 79, ст.279
№ 3384-IX від 20.09.2023
№ 3600-IX від 23.02.2024
№ 3621-IX від 21.03.2024
№ 3633-IX від 11.04.2024
№ 3687-IX від 08.05.2024}

{Установити, що у 2016 році норми і положення частини першої статті 21, частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

{Установити, що у 2017 році норми і положення частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1801-VIII від 21.12.2016}

{Установити, що у 2018 році норми і положення частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2246-VIII від 07.12.2017}

{Установити, що у 2019 році норми частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2629-VIII від 23.11.2018}

{Установити, що у 2020 році норми частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, що встановлені Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 294-IX від 14.11.2019}

{Установити, що у 2021 році норми частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, що встановлені Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1082-IX від 15.12.2020}

{У тексті Закону слово "інвалід" у всіх відмінках і числах замінено словами "особа з інвалідністю" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2581-VIII від 02.10.2018}

{У тексті Закону слова "навчальний заклад" та "вищий навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "заклад освіти" та "заклад вищої освіти" у відповідному відмінку і числі, а слова "професійно-технічні навчальні заклади" в усіх відмінках - словами "заклади професійної (професійно-технічної) освіти" у відповідному відмінку згідно із Законом № 161-IX від 03.10.2019}

{У тексті Закону слова "районний (міський) військовий комісаріат" у всіх відмінках та числах замінено словами "відповідний районний (міський) територіальний центр комплектування та соціальної підтримки" у відповідному відмінку та числі згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

{У тексті Закону слова "засоби масової інформації" в усіх відмінках і числах замінено словом "медіа" згідно із Законом № 2849-IX від 13.12.2022}

{У тексті Закону цифри і слова "27-річного віку" замінено цифрами і словами "25-річного віку" згідно із Законом № 3127-IX від 30.05.2023}

{У тексті Закону слова "строкова військова служба" в усіх відмінках замінено словами "базова військова служба" у відповідному відмінку згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

Цей Закон здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також визначає загальні засади проходження в Україні військової служби.

{Преамбула в редакції Закону № 716-VIII від 06.10.2015}

Глава I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Військовий обов'язок

1. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

2. Військовий обов'язок установлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення (далі - Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

3. Військовий обов'язок включає:

підготовку громадян до військової служби;

взяття громадян на військовий облік;

прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов (направлення) на військову службу;

проходження військової служби;

виконання військового обов'язку в запасі;

проходження служби у військовому резерві;

дотримання правил військового обліку.

4. Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України "Про альтернативну (невійськову) службу".

5. Від виконання військового обов'язку громадяни України звільняються на підставах, визначених цим Законом.

6. Військовий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні.

У випадках, передбачених законом, іноземці та особи без громадянства (у тому числі звільнені з полону до завершення бойових дій у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України), які на законних підставах перебувають на території України (далі - іноземці та особи без громадянства), можуть у добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України.

{Абзац другий частини шостої статті 1 в редакції Закону № 3687-ІХ від 08.05.2024}

7. Виконання військового обов'язку громадянами України забезпечують державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до законів України військові формування, підприємства, установи та організації незалежно від підпорядкування і форм власності в межах їх повноважень, передбачених законом, центри надання адміністративних послуг, центри рекрутингу та районні (об'єднані районні), міські (районні у містах, об'єднані міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, територіальні центри комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя (далі - територіальні центри комплектування та соціальної підтримки).

8. Положення про центри рекрутингу, територіальні центри комплектування та соціальної підтримки затверджуються Кабінетом Міністрів України. Діяльність територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, центрів рекрутингу координується та спрямовується Міністерством оборони України.

9. Щодо військового обов'язку громадяни України поділяються на такі категорії:

допризовники - особи, які підлягають взяттю на військовий облік;

призовники - особи, які взяті на військовий облік;

військовослужбовці - особи, які проходять військову службу;

військовозобов'язані - особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

резервісти - особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.

До категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України.

Призовникам, військовозобов'язаним, резервістам та військовослужбовцям оформлюється та видається військово-обліковий документ, який є документом, що визначає належність його власника до виконання військового обов'язку. Форма, порядок оформлення (створення) та видачі військово-облікового документа для призовників, військовозобов'язаних та резервістів визначаються Кабінетом Міністрів України, а для військовослужбовців - відповідно Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, розвідувальними органами України, Управлінням державної охорони України та Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

10. Громадяни України, які підлягають взяттю на військовий облік, перебувають на військовому обліку призовників або у запасі Збройних Сил України, у запасі Служби безпеки України, розвідувальних органів України чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані:

уточнити протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженим Верховною Радою України, свої персональні дані через центр надання адміністративних послуг або через електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки;

прибувати за викликом районного (об'єданого районного), міського (районного у місті, об'єданого міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі - відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки), Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідного підрозділу розвідувальних органів України для оформлення військово-облікових документів, взяття на військовий облік, проходження медичного огляду, направлення на підготовку з метою здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних та резервістів;

проходити медичний огляд згідно з рішеннями комісії з питань взяття на військовий облік, комісії з питань направлення для проходження базової військової служби або військово-лікарської комісії відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки, закладів охорони здоров'я Служби безпеки України, а у Службі зовнішньої розвідки України, розвідувальному органі Міністерства оборони України чи розвідувальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, - за рішенням керівників відповідних підрозділів або військово-лікарської комісії Служби зовнішньої розвідки України, розвідувального органу Міністерства оборони України чи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, відповідно;

проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

Резервісти зобов'язані прибувати до військової частини, в якій вони проходять службу у військовому резерві, за викликом командира цієї військової частини.

11. Жінки, які придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком і закінчили заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти та здобули медичну або фармацевтичну спеціальність, підлягають взяттю на військовий облік військовозобов'язаних.

Жінки, які мають спеціальність та/або професію, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в переліку, затвердженому Міністерством оборони України, та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком, крім зазначених в абзаці першому цієї частини, беруться на військовий облік військовозобов'язаних за їхнім бажанням.

12. Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час у добровільному порядку. У мирний час жінки можуть бути прийняті на військову службу та службу у військовому резерві тільки в добровільному порядку (за контрактом).

Жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками (за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі), що включає прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу, проходження військової служби, проходження служби у військовому резерві, виконання військового обов'язку в запасі та дотримання правил військового обліку.

{Стаття 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1834-VI від 21.01.2010, № 1127-VII від 17.03.2014, № 265-VIII від 19.03.2015, № 716-VIII від 06.10.2015, № 2523-VIII від 06.09.2018, № 161-IX від 03.10.2019, № 1357-IX від 30.03.2021, № 2664-IX від 07.10.2022, № 2863-IX від 12.01.2023, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 2. Військова служба і виконання військового обов'язку в запасі

1. Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

{Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2397-VIII від 05.04.2018}

2. Проходження військової служби здійснюється:

громадянами України - у добровільному порядку (за контрактом), за направленням або за призовом;

{Абзац другий частини другої статті 2 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

іноземцями та особами без громадянства - у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України.

{Абзац третій частини другої статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

3. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями.

4. Порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються цим та іншими законами, відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

Стратегія залучення, розвитку та утримання людського капіталу в силах оборони України визначається Міністерством оборони України.

{Частина четверту статті 2 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

5. Військова служба в Україні організовується з дотриманням конституційної вимоги про відокремлення церкви і релігійних організацій від держави.

6. Види військової служби:

базова військова служба;

{Абзац другий частини шостої статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період;

військова служба за контрактом осіб рядового складу;

військова служба за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

військова служба (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів та закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки (далі - вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти), а також закладів фахової передвищої військової освіти;

{Абзац шостий частини шостої статті 2 в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;

військова служба за призовом осіб офіцерського складу;

військова служба за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

{Частина шоста статті 2 доповнено абзацом дев'ятим згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

7. Базову військову службу громадяни України проходять відповідно до законів України у Збройних Силах України та інших військових формуваннях з метою здобуття військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни.

{Частина сьома статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

8. Виконання військового обов'язку в запасі полягає в дотриманні військовозобов'язаними порядку і правил військового обліку, проходженні зборів для збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків військової служби в особливий період.

9. Громадяни України можуть проходити службу у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань. Порядок відбору та прийняття на службу у військовому резерві, строки, умови та порядок її проходження, а також підстави та порядок звільнення із служби визначаються цим Законом, відповідними положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

{Частина дев'ята статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

10. На військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період у визначеному цим Законом порядку для оперативного доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань призиваються громадяни України, які уклали контракти про проходження служби у військовому резерві та/або зараховані до військового оперативного резерву.

{Статтю 2 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

11. Структура військового резерву людських ресурсів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

12. Кожен громадянин України, вперше вступаючи на військову службу до Збройних Сил України, інших військових формувань, особисто складає Військову присягу на вірність Українському народу і скріплює її власноручним підписом. Іноземець або особа без громадянства, який (яка) вперше приймається на військову службу до Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту або Національної гвардії України, бере офіційне зобов'язання неухильно додержуватися Конституції та законів України, сумлінно виконувати обов'язки військової служби.

{Частина дванадцята статті 2 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

13. Громадяни України, які перебувають на військовому обліку, направляються для підготовки до військової служби, особи, які призиваються, направляються або приймаються на військову службу, приймаються на службу у військовому резерві, та військовозобов'язані, призначені для комплектування посад за відповідними військово-обліковими спеціальностями та іншими спеціальностями в Службі безпеки України під час проведення мобілізації, проходять обов'язковий медичний огляд. Порядок проходження медичного огляду затверджується відповідно Міністерством оборони України, центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, Службою безпеки України, Службою зовнішньої розвідки України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Перелік військово-облікових спеціальностей затверджується Міністерством оборони України, а інших спеціальностей в Службі безпеки України - Головою Служби безпеки України.

{Частина тринадцята статті 2 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

14. Виконання військового обов'язку в особливий період здійснюється з особливостями, визначеними цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

{Стаття 2 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1834-VI від 21.01.2010, № 3353-VI від 12.05.2011, № 1127-VII від 17.03.2014, № 1169-VII від 27.03.2014, № 1275-VII від 20.05.2014, № 1634-VII від 12.08.2014, № 265-VIII від 19.03.2015; в редакції Закону № 716-VIII від 06.10.2015}

Стаття 3. Правова основа військового обов'язку, військової служби, служби у військовому резерві

{Назва статті 3 в редакції Закону № 1127-VII від 17.03.2014}

1. Правовою основою військового обов'язку і військової служби є Конституція України, цей Закон, Закон України "Про оборону України", "Про Збройні Сили України", "Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію", інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби, служби у військовому резерві та статусу військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

{Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

Стаття 4. Комплектування військовослужбовцями Збройних Сил України та інших військових формувань

1. Збройні Сили України та інші військові формування комплектуються військовослужбовцями шляхом:

призову (направлення) громадян України на військову службу;
{Абзац другий частини першої статті 4 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

прийняття громадян України на військову службу за контрактом.

2. Збройні Сили України та інші військові формування не можуть комплектуватися особами, які мають судимість за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєданого із звалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи мають судимість за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152-156¹, 258-258⁶, частиною четвертою статті 286¹, статтею 348 Кримінального кодексу України, а також засудженими службовими особами, які згідно з підпунктом 1 пункту 3 примітки до статті 368 Кримінального кодексу України займали особливо відповідальне становище, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку.

{Статтю 4 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2107-IX від 03.03.2022; в редакції Закону № 3687-IX від 08.05.2024}

3. Посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України, можуть заповнюватися іноземцями та особами без громадянства шляхом прийняття таких осіб на військову службу за контрактом.

{Частина третя статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

4. Порядок комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями встановлюється цим Законом та прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами.

5. Для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями на особливий період, а в разі прийняття у випадках та порядку, визначених законом, відповідного рішення Президента України - і в мирний час проводиться планомірна військова підготовка і забезпечується перебування в запасі та військовому резерві необхідної кількості військовонавчених громадян.

{Частина шосту статті 4 виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

{Стаття 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Закону № 716-VIII від 06.10.2015}

Стаття 5. Склад військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних. Військові звання

{Назва статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014}

1. Військовослужбовці, резервісти та військовозобов'язані поділяються на рядовий склад, сержантський і старшинський склад та офіцерський склад.

{Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014}

2. Встановлюються такі військові звання:

Армійські	Корабельні
-----------	------------

Рядовий склад

рекрут	рекрут
солдат	матрос
старший солдат	старший матрос

Сержантський і старшинський склад

Молодший сержантський і старшинський склад

молодший сержант	старшина 2 статті
сержант	старшина 1 статті

Старший сержантський і старшинський склад

старший сержант	головний старшина
головний сержант	головний корабельний старшина

штаб-сержант

штаб-старшина

Вищий сержантський і старшинський склад

майстер-сержант

майстер-старшина

старший майстер-сержант

старший майстер-старшина

головний майстер-сержант

головний майстер-старшина

Офіцерський склад

Молодший офіцерський склад

молодший лейтенант

молодший лейтенант

лейтенант

лейтенант

старший лейтенант

старший лейтенант

капітан

капітан-лейтенант

Старший офіцерський склад

майор

капітан 3 рангу

підполковник

капітан 2 рангу

полковник

капітан 1 рангу

Вищий офіцерський склад

бригадний генерал

коммодор

генерал-майор

контр-адмірал

генерал-лейтенант

віце-адмірал

генерал

адмірал

Військове звання "рекрут" є військовим званням осіб рядового складу (крім курсантів закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти), які проходять випробування при прийнятті на військову службу за контрактом до закінчення випробування, проходять базову військову службу або призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період протягом строку підготовки у навчальних частинах (центрах).

{Частина другу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

{Частина друга статті 5 в редакції Законів № 205-IX від 17.10.2019, № 680-IX від 04.06.2020}

3. До військових звань осіб офіцерського складу юридичної, медичної та капеланської служб Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова "юстиції", "медичної служби", "капеланської служби".

{Частина третя статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3919-VI від 18.10.2011, № 4711-VI від 17.05.2012, № 5288-VI від 18.09.2012; в редакції Законів № 205-IX від 17.10.2019, № 680-IX від 04.06.2020, № 1915-IX від 30.11.2021}

4. До військових звань громадян України, які перебувають у запасі чи у відставці або проходять службу у військовому резерві, додаються слова відповідно "запасу", "у відставці" або "резерву".

{Частина четверта статті 5 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

5. Присвоєння військових звань та пониження у військовому званні військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, переатестація осіб, які мають спеціальні звання або класні чини, для присвоєння військових звань здійснюються в порядку, визначеному статутами Збройних Сил України, положеннями про проходження військової служби, положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. Військові звання присвоюються довічно. Позбавлення військових звань та поновлення у військовому званні здійснюються за рішенням суду.

{Частина п'ята статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами № 589-VII від 19.09.2013, № 1634-VII від 12.08.2014, № 116-VIII від 15.01.2015; в редакції Законів № 716-VIII від 06.10.2015, № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 6. Військові посади

1. Військові посади (штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями) і відповідні їм військові звання передбачаються у штатах (штатних розписах) військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.

{Частина перша статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

2. Перелік посад, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України, а посад інших військовослужбовців - Міністерством оборони України, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України та розвідувальними органами України.

{Частина друга статті 6 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

3. Перелік посад, які не можуть бути заміщені іноземцями чи особами без громадянства, затверджується Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України.

{Частина третя статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

4. Окремі військові посади в мирний час можуть заміщатися (на умовах строкового трудового договору) цивільними особами в порядку, встановленому Міністерством оборони України. Порядок заміщення військових посад цивільними особами в Службі безпеки України, Управлінні державної охорони України та розвідувальних органах України встановлюється їх керівниками.

{Частина четверта статті 6 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

5. Військові посади, передбачені штатами воєнного часу, при переведенні Збройних Сил України, інших військових формувань, Служби безпеки України та розвідувальних органів України на організацію і штати воєнного часу укомплектовуються військовослужбовцями, резервістами або військовозобов'язаними.

{Частина п'ята статті 6 в редакції Законів № 1357-IX від 30.03.2021, № 3633-IX від 11.04.2024}

6. Співвідношення чисельності офіцерського, сержантського та старшинського складу за військовими званнями та граничні строки перебування осіб офіцерського, сержантського та старшинського складу на посадах у Збройних Силах України та інших військових формуваннях встановлюються відповідно Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Частина шоста статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

7. Порядок призначення на військові посади встановлюється Конституцією України, законами України, положеннями про проходження військової служби, про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

8. Військові посади в підрозділах Збройних Сил України, які направляються до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, заміщаються військовослужбовцями з числа громадян України, які проходять військову службу за контрактом.

9. Порядок проходження військової служби військовослужбовцями, які не обіймають військових посад, встановлюється положеннями про проходження військової служби.

10. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань можуть бути відряджені до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних закладів освіти для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі. Перелік посад, що заміщуються військовослужбовцями у таких державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, а також державних та комунальних закладах освіти, затверджується Президентом України.

11. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань відповідно до міжнародних договорів України можуть бути направлені для проходження військової служби на посадах у багатонаціональних органах військового управління, закордонних дипломатичних установах України та міжнародних організаціях. Такі військовослужбовці утримуються за рахунок відповідно Міністерства оборони України, інших військових формувань у межах затвердженої законом чисельності. Порядок направлення та строки перебування військовослужбовців на зазначених посадах встановлюються Міністерством оборони України та іншими військовими формуваннями.

12. Військові посадові особи - це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством.

13. Військовослужбовці у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби, можуть бути направлені для подальшого проходження військової служби з одного військового формування до іншого з виключенням із списків особового складу формування, з якого вибули, та включенням до списків особового складу формування, до якого прибули.

{Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1255-VI від 14.04.2009, № 1834-VI від 21.01.2010, № 3353-VI від 12.05.2011, № 4711-VI від 17.05.2012, № 5286-VI від 18.09.2012, № 1634-VII від 12.08.2014; в редакції Закону № 716-VIII від 06.10.2015}

Стаття 7. Військова форма одягу, знаки розрізнення і відзнаки військовослужбовців

1. Для військовослужбовців установлюються військова форма одягу та знаки розрізнення.

2. Військовозобов'язані під час проходження зборів забезпечуються військовою формою одягу. Резервісти забезпечуються військовою формою одягу згідно із встановленими нормами. Для зазначених осіб встановлюються передбачені для військовослужбовців знаки розрізнення.

3. Військова форма одягу - комплект одноманітних за конструкцією та регламентованих за зовнішнім виглядом предметів одягу, взуття та окремих видів спорядження, встановлений для військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань.

4. Знаки розрізнення військовослужбовців - знаки (погони, нарукавні та нагрудні знаки, знаки на спину; знаки на головних уборах, зокрема кокарди, емблеми, орнаменти; гаптування; канти і лампаси; гудзики з символікою) на форменому одязі, призначені для позначення військових звань, посад, приналежності до держави, військового формування, виду Збройних Сил України, роду військ, служб, військових частин (підрозділів).

5. Зразки військової форми одягу та загальні вимоги до знаків розрізнення військовослужбовців розробляються та затверджуються Міністерством оборони України.

6. Зразки спеціального одягу, взуття та спорядження військовослужбовців, засоби індивідуального захисту та інші предмети речового майна військовослужбовців розробляються відповідними центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України, Службою зовнішньої розвідки України, розвідувальним органом Міністерства оборони України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України та затверджуються Міністерством оборони України.

{Частина шоста статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2225-VIII від 05.12.2017, № 3633-IX від 11.04.2024}

7. Правила носіння військової форми одягу та зразки знаків розрізнення розробляються та затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України, Службою зовнішньої розвідки України, розвідувальним органом Міністерства оборони України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

{Частина сьома статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2225-VIII від 05.12.2017, № 3633-IX від 11.04.2024}

8. Носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців особами, які не мають на це права, забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

{Стаття 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010; в редакції Закону № 567-VIII від 01.07.2015}

Глава II

ПІДГОТОВКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття 8. Підготовка до військової служби

1. Підготовка громадян України до військової служби включає національно-патріотичне виховання, допризовну підготовку, базову загальновійськову підготовку, військових ліцеях та ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, військову підготовку у закладах вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови.

{Частина перша статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2995-IX від 21.03.2023, № 3633-IX від 11.04.2024}

2. Відповідальність за організацію та проведення підготовки громадян України до військової служби в межах повноважень покладається на Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування. До цієї роботи можуть залучатись об'єднання громадян відповідно до їх статутів.

{Частина друга статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

3. Порядок організації та проведення допризовної підготовки визначається Положенням про допризовну підготовку, яке затверджується Кабінетом Міністрів України;

{Частина третя статті 8 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

4. Контроль за організацією і проведенням допризовної підготовки, програмним і методичним забезпеченням цієї підготовки здійснюється Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

{Частина четверта статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 9. Допризовна підготовка

1. Допризовна підготовка включається до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, що реалізується у закладах середньої освіти III ступеня (або структурних підрозділах інших закладів освіти), що забезпечують профільну середню освіту; закладах професійної (професійно-технічної) освіти, закладах фахової передвищої освіти, якщо певний рівень освіти здобувається на основі базової середньої освіти та проводиться за програмами, погодженими з Міністерством оборони України.

{Частина перша статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 116-VIII від 15.01.2015, № 161-IX від 03.10.2019, № 2995-IX від 21.03.2023}

Стаття 10. *{Статтю 10 виключено на підставі Закону № 2995-IX від 21.03.2023}*

Стаття 10¹. Базова загальновійськова підготовка

{Установити, що базова загальновійськова підготовка для громадян, визначених підпунктом 7 пункту 2 розділу II Закону № 3633-IX від 11.04.2024, розпочинається з 1 вересня 2025 року}

1. Базова загальновійськова підготовка проводиться з метою здобуття громадянами України військово-облікової спеціальності, навичок і умінь, необхідних для виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

2. Базова загальновійськова підготовка проводиться у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту, закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, а також у закладах вищої освіти всіх форм власності.

Для проведення базової загальновійськової підготовки залучаються громадські організації та об'єднання, у тому числі громадські об'єднання ветеранів війни.

3. Порядок проведення базової загальновійськової підготовки визначається цим Законом та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України.

4. Базова загальновійськова підготовка включається до навчальних планів закладів вищої освіти всіх форм власності як окрема навчальна дисципліна.

Базова загальновійськова підготовка у закладах вищої освіти всіх форм власності проводиться з громадянами України чоловічої статі (жіночої статі - добровільно).

Від проходження базової загальновійськової підготовки у закладах вищої освіти всіх форм власності звільняються громадяни:

які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби;

які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;

які проходили військову службу.

5. Під час практичних занять, передбачених навчальними планами базової загальновійськової підготовки, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки, встановлені законами для військовозобов'язаних, призваних на навчальні (перевірочні) збори.

{Закон доповнено статтею 10¹ згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 11. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу

1. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу проводиться у вищих військових навчальних закладах та у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти.

2. Військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу на добровільних засадах проходять громадяни України, які мають або здобувають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

{Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015}

3. Порядок проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

{Частина третя статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015}

4. Військова підготовка за програмою підготовки офіцерів запасу включається до навчальних планів закладу вищої освіти як окрема навчальна дисципліна. Програми військової підготовки розробляються згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу за відповідною військово-обліковою спеціальністю. Порядок розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу та програм військової підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України.

5. Громадянам України, які мають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу, склали встановлені іспити та атестовані до офіцерського складу, присвоюється відповідне первинне

військове звання офіцера запасу. У разі потреби вони за наказом Міністерства оборони України підлягають призову для проходження військової служби осіб офіцерського складу.

{Частина п'ята статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1073-VI від 05.03.2009, № 116-VIII від 15.01.2015, № 2995-IX від 21.03.2023}

6. Громадяни України, які не атестовані для присвоєння військового звання офіцерського складу після закінчення закладу вищої освіти і не проходили військову службу або базову загальновійськову підготовку, підлягають направленню для проходження базової військової служби з урахуванням, за можливості, фаху, який вони здобули у закладі вищої освіти, або за спорідненими військово-обліковими спеціальностями.

{Частина шоста статті 11 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

7. Перелік військово-облікових спеціальностей, за якими ведеться військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, та обсяги підготовки за такими спеціальностями визначаються за поданням Генерального штабу Збройних Сил України Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

{Частина сьома статті 11 в редакції Закону № 3353-VI від 12.05.2011}

8. Перелік закладів вищої освіти, на базі яких здійснюється військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з відповідними центральними органами виконавчої влади. Військові навчальні підрозділи є структурними підрозділами таких закладів вищої освіти. Рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію військових навчальних підрозділів приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим із центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані заклади вищої освіти.

{Частина восьма статті 11 в редакції Закону № 4296-VI від 10.01.2012}

9. Порядок заміщення вакантних посад командування і науково-педагогічних працівників військового навчального підрозділу закладу вищої освіти для підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки.

{Частина дев'ята статті 11 в редакції Закону № 116-VIII від 15.01.2015}

10. Під час навчальних зборів (стажування), передбачених програмами підготовки офіцерів запасу, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки, встановлені актами законодавства для військовозобов'язаних, призваних на збори.

11. Контроль за організацією військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу здійснює Міністерство оборони України.

{Статтю 11 доповнено частиною одинадцятою згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015}

Стаття 12. Підготовка до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти

{Назва статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

1. Громадяни України, які виявили бажання вступити до закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, можуть проходити попередню підготовку в закладах загальної середньої освіти III ступеня, військових ліцеях, ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, у військових оркестрах, закладах освіти громадських організацій, на підготовчих курсах при вищих військових навчальних закладах або військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти.

{Частина перша статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 161-IX від 03.10.2019, № 2995-IX від 21.03.2023}

2. Фізична підготовка допризовників та призовників організовується у закладах вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної), загальної середньої та позашкільної освіти, спортивних товариствах і клубах за програмою курсу фізичної культури центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах освіти, фізичної культури та спорту.

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5460-VI від 16.10.2012, № 2745-VIII від 06.06.2019}

3. Лікувально-оздоровча робота з громадянами України, які готуються до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, організовується за місцем їх проживання (перебування) відповідними закладами охорони здоров'я.

{Частина третя статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

4. Медичні огляди громадян України 15-17-річного віку проводяться щороку лікарями-спеціалістами, які залучаються до медичного огляду призовників. У разі потреби громадянам призначається необхідне лікування з проведенням оздоровчих заходів.

5. Органи управління освітою забезпечують освітню підготовку допризовної та призовної молоді, за необхідності організовують додаткові заняття для вивчення державної мови громадянами, які не володіють або недостатньо володіють нею.

Стаття 13. Права та обов'язки громадян України, які проходять підготовку до військової служби

1. За громадянами України, які проходять підготовку до військової служби з відривом від виробництва, на весь час підготовки, включаючи час проїзду до місця підготовки та у зворотному напрямку, зберігаються місце роботи, а також займана посада та середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування і форм власності.

{Частина перша статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

{Частину другу статті 13 виключено на підставі Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

3. Відвідування громадянами України, направленими відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки для проходження занять з підготовки до військової служби та інших заходів, що стосуються підготовки допризовників та призовників, обов'язкове.

Глава III

ВЗЯТТЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК, НАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ БАЗОВОЇ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ, ПРИЗОВ І ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

{Назва глави III в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 14. Взяття громадян України на військовий облік призовників

1. Взяття громадян України на військовий облік призовників проводиться з метою визначення наявних людських ресурсів, ступеня їх придатності до військової служби, встановлення освітнього рівня, здобутої спеціальності або професії, рівня фізичної підготовки, вивчення особистих якостей.

2. Взяття громадян України на військовий облік призовників здійснюється у районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки за місцем проживання.

3. Щороку протягом січня - березня беруться на облік громадяни України чоловічої статі, яким у рік взяття на військовий облік виповнюється 17 років.

4. Не підлягають взяттю на військовий облік призовників громадяни України, які відбувають покарання в установах виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру.

5. Органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, заклади освіти незалежно від підпорядкування і форми власності щороку у строки та в порядку, встановлені Кабінетом Міністрів України, зобов'язані подавати до відповідних районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки списки громадян України, які підлягають взяттю на військовий облік призовників.

6. Для взяття на військовий облік призовників громадяни України зобов'язані особисто прибути до відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки у строк, визначений у повістці, та подати необхідні документи, перелік яких установлюється Міністерством оборони України.

7. Для взяття на військовий облік у відповідних районних (міських) центрах комплектування та соціальної підтримки утворюються комісії з питань взяття на військовий облік у такому складі:

голова комісії - керівник відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки;

члени комісії:

представник районної державної адміністрації, виконавчого органу міської ради (структурного органу освіти);

представник уповноваженого підрозділу територіального органу Національної поліції України, який проводить роботу з неповнолітніми;

лікар, який організовує роботу медичних працівників з медичного огляду громадян України, які підлягають взяттю на військовий облік;

психолог відповідного державного (комунального) закладу, розташованого на території району (міста);

секретар комісії.

8. Персональний склад районної (міської) комісії з питань взяття на військовий облік (основний та резервний), персональний склад лікарів-спеціалістів, які залучаються для проведення медичного огляду допризовників (основний та резервний), порядок роботи комісії затверджуються щороку головою районної державної адміністрації (міським головою).

9. На районні (міські) комісії з питань взяття на військовий облік покладаються:

організація і проведення медичного огляду допризовників, які викликаються на комісію, визначення їх придатності для військової служби;

виявлення і попередній відбір кандидатів для направлення до вступу на навчання у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах або військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

направлення для медичного огляду до комісії з питань направлення для проходження базової військової служби Автономної Республіки Крим, обласних, Київської або Севастопольської міської комісій громадян України, яких визнано непридатними до військової служби за станом здоров'я, та таких, що виявили незгоду з результатами медичного огляду;

прикріплення до закладів охорони здоров'я за місцем проживання громадян України, яких визнано під час взяття на військовий облік тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я, та таких, що потребують обстеження або медичного нагляду. Відвідування закладів охорони здоров'я згідно з рішенням комісії з питань взяття на військовий облік для громадян є обов'язковим;

прикріплення до відповідних закладів освіти громадян України, які мають низьку освітню підготовку або не володіють чи недостатньо володіють державною мовою;

організація роботи з вивчення особистості призовників, їх морально-ділових якостей та сімейного стану;

направлення до відповідних правоохоронних органів матеріалів на громадян України, які ухиляються від взяття на військовий облік.

10. За результатами медичного огляду громадянина України і з урахуванням рівня його освітньої підготовки, особистих якостей, роду діяльності та спеціальності комісія з питань взяття на військовий облік може прийняти одне з таких рішень:

придатний для військової служби та попередньо призначений до служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні;

тимчасово непридатний до військової служби, потребує лікування;

підлягає направленню на додаткове медичне обстеження та проведення повторного медичного огляду (із зазначенням дати проведення);

непридатний до військової служби;

направлення до відповідних правоохоронних органів матеріалів на громадян України, які ухиляються від взяття на військовий облік.

{Стаття 14 із змінами, внесеними згідно із Законами № 589-VII від 19.09.2013, № 901-VIII від 23.12.2015, № 720-IX від 17.06.2020, № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023, № 3621-IX від 21.03.2024; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 15. Направлення громадян України для проходження базової військової служби

1. Для проходження базової військової служби направляються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі (жіночої статі - добровільно), яким до дня відправлення на базову військову службу виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 25-річного віку.

Зазначені громадяни України можуть один раз обрати рік проходження базової військової служби до досягнення ними 24-річного віку.

2. Громадяни України, які перебувають на військовому обліку призовників, у добровільному порядку можуть бути прийняті на військову службу за контрактом на умовах, передбачених частиною першою статті 20 цього Закону, та в порядку, визначеному положеннями про проходження військової служби громадянами України.

3. Направлення громадян України для проходження базової військової служби включає:

прибуття на медичний огляд, професійно-психологічний відбір та засідання комісії з питань направлення для проходження базової військової служби;

проходження медичного огляду (у тому числі, за необхідності, направлення на додаткове медичне обстеження);

проведення професійно-психологічного відбору;

засідання комісії з питань направлення для проходження базової військової служби;

прибуття за зазначеними в повістці районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки адресою та часом для відправлення у навчальну частину (центр) для проходження базової військової служби та знаходження у відповідному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки (обласному збірному пункті) до відправлення у навчальну частину (центр).

4. Організація направлення громадян України для проходження базової військової служби здійснюється районними державними адміністраціями (виконавчими органами міських рад) у взаємодії з відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки та органами місцевого самоврядування.

5. Порядок організації підготовки та направлення громадян України для проходження базової військової служби визначається цим Законом та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України.

6. Строки направлення та чисельність громадян України, які направляються на базову військову службу, а також обсяги видатків для забезпечення направлення на базову військову службу, визначаються Кабінетом Міністрів України.

7. Керівники підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування та форми власності сприяють прибуттю громадян України до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (збірних пунктів) шляхом вжиття відповідних інформаційних та організаційно-технічних заходів.

8. У разі неявки призовника без поважних причин за викликом відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки на комісію з питань направлення для проходження базової військової служби він несе відповідальність, установлену законом.

9. Поважними причинами неприбуття громадянина у строк, визначений у повістці, які підтверджені документами відповідних уповноважених державних органів, визнаються:

перешкода стихійного характеру, хвороба призовника, воєнні дії на відповідній території та їх наслідки або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у зазначені пункт і строк;

смерть його близького родича (батьків, дружини, дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або близького родича його дружини.

У разі неприбуття громадянин зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше трьох діб від визначених у повістці дати і часу прибуття до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, повідомити про причини неявки шляхом безпосереднього звернення до зазначеного у повістці територіального центру комплектування та соціальної підтримки або в будь-який інший спосіб з подальшим його прибуттям у строк, що не перевищує сім календарних днів.

{Стаття 15 із змінами, внесеними згідно із Законами № 116-VIII від 15.01.2015, № 1008-VIII від 18.02.2016, № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 16. Комісії з питань направлення для проходження базової військової служби

1. Для направлення громадян України для проходження базової військової служби в районах (містах) утворюються комісії з питань направлення для проходження військової служби (далі - районна (міська) комісія) у такому складі:

голова комісії - заступник голови районної державної адміністрації (міського голови);

члени комісії:

керівник відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки;

заступник керівника структурного підрозділу освіти районної державної адміністрації (підрозділу освіти виконавчого органу міської ради);

заступник керівника уповноваженого підрозділу територіального органу Національної поліції України, який проводить роботу з неповнолітніми;

лікар, який організовує роботу медичних працівників з медичного огляду призовників;

психолог відповідного державного (комунального) закладу, розташованого на території району (міста);

представники Збройних Сил України та інших військових формувань, громадських організацій, підприємств, установ і організацій за попереднім узгодженням з головою комісії;

секретар комісії.

2. Персональний склад районної (міської) комісії (основний та резервний), персональний склад лікарів-спеціалістів, які залучаються для проведення медичного огляду призовників (основний та резервний), графік засідань комісії, порядок проведення та забезпечення заходів з організації направлення громадян України для проходження базової військової служби затверджуються головою районної державної адміністрації (міським головою).

3. На районні (міські) комісії покладається:

організація медичного огляду та направлення громадян України для проходження базової військової служби з призначенням їх для служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні;

надання відстрочки від направлення для проходження базової військової служби;

звільнення від проходження базової військової служби та взяття громадян України на облік військовозобов'язаних;

направлення громадян України, які виявили бажання вступити до закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, для проходження випробувань та складання вступних іспитів або прийняття рішення про відмову в такому направленні;

направлення до закладів охорони здоров'я за місцем проживання (перебування) громадян, яких визнано тимчасово непридатними до військової служби;

організація роботи з вивчення особистостей громадян України, їх морально-ділових якостей та сімейного стану;

направлення до відповідних правоохоронних органів матеріалів на громадян України, які ухиляються від направлення для проходження базової військової служби.

4. У разі втрати (зміни) підстав щодо прийнятого рішення про направлення для проходження базової військової служби районна (міська) комісія може скасувати (змінити) раніше прийняте нею рішення на підставі листа начальника тимчасової адміністрації збірного пункту, в якому зазначено, з яких причин громадянин України підлягає поверненню. Усіх громадян, яких було повернуто із збірного пункту, керівники районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки вдруге викликають на відповідну районну (міську) комісію для вирішення питання про їх направлення на військову службу.

5. Рішення районної (міської) комісії може бути оскаржено громадянином України до комісії вищого рівня або до суду в порядку, передбаченому законом.

6. Для керівництва і контролю за діяльністю районних (міських) комісій в Автономній Республіці Крим, областях та містах Києві та Севастополі утворюються відповідно комісія Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські комісії (далі - комісія вищого рівня). Персональний склад комісії вищого рівня (основний та резервний), персональний склад лікарів-спеціалістів, які залучаються для проведення медичного огляду призовників (основний та резервний), порядок проведення та забезпечення роботи з організації

направлення громадян України для проходження базової військової служби затверджуються відповідно Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим та головами обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Комісія вищого рівня утворюється в такому складі:

голова комісії - заступник Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, заступник голови обласної (Київської або Севастопольської міської) державної адміністрації;

члени комісії:

керівник територіального центру комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя;

заступник керівника органу освіти і науки Автономної Республіки Крим, заступник керівника структурного підрозділу освіти і науки обласної (Київської або Севастопольської міської) державної адміністрації;

заступник керівника відповідного територіального органу Національної поліції України;

лікар, який організовує роботу медичних працівників з медичного огляду призовників;

психолог відповідного державного (комунального) закладу, розташованого на території Автономної Республіки Крим, області, міста Києва або Севастополя;

представники Збройних Сил України та інших військових формувань, громадських організацій, підприємств, установ і організацій за попереднім погодженням з головою комісії;

секретар комісії.

7. На комісію вищого рівня покладаються:

керівництво діяльністю районних (міських) комісій;

організація медичного огляду громадян України, які визнані районними (міськими) комісіями з питань взяття на військовий облік або районними (міськими) комісіями непридатними або тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я, та громадян України, які заявили про незгоду з результатами медичного огляду чи рішеннями районних (міських) комісій з питань взяття на військовий облік або районних (міських) комісій, а також громадян, які направлені для проходження базової військової служби безпосередньо перед їх відправленням до місць служби;

перевірка підстав щодо надання відстрочки або звільнення громадян України від проходження базової військової служби;

контроль за обґрунтованим призначенням призовників для служби у Збройних Силах України чи в іншому військовому формуванні з урахуванням їх освіти, досвіду, здібностей, інтересів та особистих можливостей;

розгляд скарг громадян на рішення та дії районних (міських) комісій.

8. Комісія вищого рівня має право переглядати та змінювати рішення відповідних районних (міських) комісій та рішення районних (міських) комісій з питань взяття на військовий облік стосовно громадян України, визнаних непридатними до військової служби за станом здоров'я.

9. Рішення комісії вищого рівня може бути оскаржено до суду в порядку, передбаченому законом.

{Стаття 16 із змінами, внесеними згідно із Законами № 589-VII від 19.09.2013, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 17. Відстрочка від направлення для проходження базової військової служби

1. Відстрочка від направлення для проходження базової військової служби надається призовникам, які:

визнані тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я;

навчаються у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, вищої духовної освіти за денною або дуальною формою здобуття освіти, в інтернатурі або докторантурі (зазначена відстрочка надається до досягнення особою 24-річного віку);

обрали відповідний рік, в якому бажають пройти базову військову підготовку;

мають право на звільнення з військової служби через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою статті 26 цього Закону.

2. Відстрочка від направлення для проходження базової військової служби надається призовникам, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або стосовно яких кримінальна справа розглядається судом, до прийняття відповідного рішення.

3. У випадках, не передбачених цим Законом, відстрочка від направлення для проходження базової військової служби може бути надана призовникам згідно з рішенням комісії вищого рівня за поданням районних (міських) комісій з питань взяття на військовий облік.

4. Призовники, яким надано відстрочку від направлення для проходження базової військової служби у зв'язку з навчанням у закладах освіти або через сімейні обставини, зобов'язані щороку, до 1 жовтня, подавати до відповідних районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки документи, що підтверджують їхнє право на відстрочку.

{Стаття 17 із змінами, внесеними згідно із Законами № 4352-VI від 07.02.2012, № 4652-VI від 13.04.2012, № 589-VII від 19.09.2013, № 1169-VII від 27.03.2014, № 1242-VII від 06.05.2014, № 1634-VII від 12.08.2014, № 116-VIII від 15.01.2015, № 433-VIII від 14.05.2015, № 580-VIII від 02.07.2015, № 2145-VIII від 05.09.2017, № 161-IX від 03.10.2019, № 2745-VIII від 06.06.2019, №

989-IX від 05.11.2020, № 1357-IX від 30.03.2021, № 1417-IX від 27.04.2021, № 2122-IX від 15.03.2022, № 2169-IX від 01.04.2022, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 18. Звільнення від проходження базової військової служби

1. Від проходження базової військової служби звільняються призовники:

які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби;

які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах.

{Стаття 18 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1169-VII від 27.03.2014, № 1275-VII від 20.05.2014, № 116-VIII від 15.01.2015, № 720-IX від 17.06.2020, № 2122-IX від 15.03.2022, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 18¹. *{Статтю 18¹ виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}*

Стаття 19. Загальні умови укладення контракту про проходження військової служби

{Назва статті 19 в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

1. Військовослужбовці, які проходять кадрову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, громадяни, які перебувають на військовому обліку та мають вищу, фахову передвищу, професійну (професійно-технічну), повну або базову загальну середню освіту і не проходили базову військову службу, військовозобов'язані, а також жінки, які не перебувають на військовому обліку і вирішили вступити на військову службу за контрактом, укладають контракт про проходження військової служби за контрактом з дотриманням умов, передбачених статтею 20 цього Закону.

{Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1073-VI від 05.03.2009, № 1634-VII від 12.08.2014, № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

2. Військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, у разі закінчення строку контракту можуть укласти новий контракт про проходження військової служби.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

3. У разі зміни військовослужбовцем одного виду військової служби на інший укладений з ним контракт припиняється, а з таким військовослужбовцем укладається відповідний контракт для проходження відповідного виду військової служби на строк, визначений частиною другою статті 23 цього Закону.

{Статтю 19 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

4. Форма, порядок і правила укладення контракту, припинення (розірвання) контракту та наслідки припинення (розірвання) контракту визначаються положеннями про проходження військової служби громадянами України та нормативно-правовими актами Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, якщо інше не передбачено законом.

{Частина четверта статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2397-VIII від 05.04.2018}

Стаття 20. Прийняття на військову службу за контрактом

1. На військову службу за контрактом приймаються громадяни, які пройшли професійно-психологічний відбір і відповідають установленим вимогам проходження військової служби:

особи рядового складу, які пройшли базову військову службу, проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, резервісти, військовозобов'язані, які не мають військових звань сержантського, старшинського і офіцерського складу, особи віком від 18 років, які мають вищу, фахову передвищу, професійну (професійно-технічну), повну або базову загальну середню освіту, та не досягли граничного віку перебування на військовій службі - на військову службу за контрактом осіб рядового складу;

{Абзац другий частини першої статті 20 в редакції Закону № 1073-VI від 05.03.2009; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1127-VII від 17.03.2014, № 1275-VII від 20.05.2014; в редакції Законів № 1634-VII від 12.08.2014, № 2523-VIII від 06.09.2018; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023, № 3633-IX від 11.04.2024}

військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, особи рядового складу, які проходять військову службу за контрактом, резервісти, військовозобов'язані, які не мають військових звань офіцерського складу, особи віком від 18 років, які мають вищу, фахову передвищу, професійну (професійно-технічну) або повну загальну середню освіту, та не досягли граничного віку перебування на військовій службі - на військову службу за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

{Частина першу статті 20 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015; в редакції Закону № 2523-VIII від 06.09.2018; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023, № 3633-IX від 11.04.2024}

особи, які мають повну загальну середню, професійну (професійно-технічну), фахову передвищу або вищу освіту віком від 17 років до 30 років, у тому числі ті, яким 17 років виповнюється в рік початку військової служби, та не мають військових звань офіцерського

складу, - на військову службу (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, а також закладів фахової передвищої військової освіти, що здійснюють підготовку осіб на посади сержантського та старшинського складу;

{Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3353-VI від 12.05.2011; в редакції Закону № 3409-VI від 19.05.2011; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Закону № 2397-VIII від 05.04.2018; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

військовослужбовці, які закінчили заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади або військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, здобули рівень фахової передвищої військової освіти та яким присвоєно військове звання сержантського чи старшинського складу, - на військову службу за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

{Частина першу статті 20 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

військовослужбовці, які закінчили вищі військові навчальні заклади або військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти та яким присвоєно військове звання офіцерського складу, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

{Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1127-VII від 17.03.2014, № 116-VIII від 15.01.2015}

військовослужбовці, резервісти, військовозобов'язані, які не мають військових звань офіцерського складу, громадяни призовного віку, особи, які здобули вищу освіту за ступенем не нижче бакалавра, віком від 20 до 32 років та які успішно завершили курс військової підготовки офіцерського складу у вищому військовому навчальному закладі або військовому навчальному підрозділі закладу вищої освіти, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

{Частина першу статті 20 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 161-IX від 03.10.2019; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2978-IX від 20.03.2023}

особи сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом або військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, які здобули вищу освіту за ступенем не нижче бакалавра, пройшли (у разі потреби) курс військової підготовки за напрямом, що відповідає профілю службової діяльності, у тому числі ті, які проходять службу у військовому резерві, з одночасним присвоєнням первинного військового звання офіцерського складу - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

{Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Законів № 1634-VII від 12.08.2014, № 161-IX від 03.10.2019; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

офіцери запасу, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які перебувають на кадровій військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, службу у військовому резерві та військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

{Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1127-VII від 17.03.2014, № 1275-VII від 20.05.2014, № 1357-IX від 30.03.2021}

громадяни України, які мають спеціальні звання середнього, старшого, вищого начальницького складу або класні чини та не досягли граничного віку перебування на військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу з одночасним присвоєнням військових звань у порядку переатестації відповідно до частини п'ятої статті 5 цього Закону.

{Частина першу статті 20 доповнено абзацом десятим згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015; в редакції Закону № 2397-VIII від 05.04.2018}

2. На військову службу за контрактом осіб офіцерського складу у Службу безпеки України, розвідувальні органи України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та Управління державної охорони України приймаються також громадяни України, які здобули вищу освіту за ступенем не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу, із числа осіб рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, військовозобов'язаних, а також жінок, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі військовослужбовців офіцерського складу.

{Частина друга статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1194-VII від 09.04.2014, № 2523-VIII від 06.09.2018, № 161-IX від 03.10.2019, № 3633-IX від 11.04.2024}

3. У період дії воєнного стану на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу приймаються особи сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, не менше трьох місяців брали безпосередню участь у воєнних (бойових) діях та не менше трьох місяців успішно виконують службові обов'язки на посадах осіб офіцерського складу, перелік яких визначається відповідно Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

Особи офіцерського складу, зазначені в абзаці першому цієї частини:

{Абзац другий частини третьої статті 20 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

не пізніше шести місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану проходять курс військової підготовки за напрямом, що відповідає профілю службової діяльності;

{Абзац частини третьої статті 20 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

не пізніше п'яти років з дня припинення чи скасування воєнного стану здобувають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра.

{Абзац частини третьої статті 20 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

У разі невиконання вимог, визначених абзацами другим - четвертим цієї частини, особи офіцерського складу, зазначені в абзаці першому цієї частини, звільняються з військової служби у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем.

{Частина третю статті 20 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

{Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2978-IX від 20.03.2023}

4. Особи не можуть бути прийняті на військову службу за контрактом, якщо час, що залишився їм до досягнення граничного віку перебування на військовій службі, є меншим за строк, визначений частиною другою статті 23 цього Закону, крім випадків, передбачених частинами третьою і п'ятою зазначеної статті.

{Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2523-VIII від 06.09.2018}

5. Громадяни України, які не досягли граничного віку перебування в запасі, у разі настання особливого періоду можуть бути прийняті на військову службу за контрактом на строк військової служби в календарному обчисленні, встановлений частиною третьою статті 23 цього Закону.

{Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015}

6. Для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань (крім Служби зовнішньої розвідки України) на військову службу за контрактом на строк військової служби в календарному обчисленні, встановлений частиною другою статті 23 цього Закону, можуть бути прийняті громадяни України з числа військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, та осіб, звільнених з військової служби, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби за станом здоров'я за наслідками захворювань, поранень (травм, контузій, каліцтв), одержаних під час захисту Вітчизни, що призвело до встановлення їм інвалідності, часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (крім розумових, сенсорних, психологічних вад, розладів психіки, поведінки та інших захворювань, визначених Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями).

{Абзац перший частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами № 697-IX від 16.06.2020, № 2995-IX від 21.03.2023}

Перелік посад, що можуть бути заміщені такими військовослужбовцями, визначається Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2397-VIII від 05.04.2018}

7. Військові посадові особи не можуть перебувати з близькими особами у відносинах прямої організаційної та правової залежності підлеглої особи від її начальника, у тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на службу, звільнення із служби, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням.

{Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

8. Стосовно кандидатів на зайняття військових посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції".

{Абзац перший частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1975-VIII від 23.03.2017}

Для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями кандидати на зайняття військових посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, приймаються на такі посади у разі:

{Частина статті 20 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014}

виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, - до отримання результатів спеціальної перевірки;

{Частина статті 20 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014}

оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення правового режиму воєнного стану, рішення про призов на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період - без проведення спеціальної перевірки.

{Частина статті 20 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

{Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

9. Військовослужбовці, визначені Законом України "Про запобігання корупції", зобов'язані подавати декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у порядку та строки, встановлені Законом України "Про запобігання корупції".

{Абзац перший частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1634-VII від 12.08.2014; в редакції Закону № 1975-VIII від 23.03.2017; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023; в редакції Закону № 3384-IX від 20.09.2023}

{Абзац другий частини дев'ятої статті 20 виключено на підставі Закону № 3384-IX від 20.09.2023}

На військових посадових осіб поширюється дія Закону України "Про запобігання корупції".

{Абзац третій частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1975-VIII від 23.03.2017, № 524-IX від 04.03.2020}

{Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Примітка. Термін "близькі особи" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції".

{Статтю 20 доповнено приміткою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1975-VIII від 23.03.2017}

Стаття 20¹. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

1. Військові посадові особи зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України "Про запобігання корупції".

{Закон доповнено статтею 20¹ згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012; в редакції Закону № 524-IX від 04.03.2020}

Стаття 20². Випробування при прийнятті на військову службу за контрактом

1. При прийнятті громадян України вперше на військову службу за контрактом встановлення випробування є обов'язковим.

2. Випробування встановлюється строком від одного до шести місяців з метою встановлення відповідності військовослужбовця вимогам проходження військової служби за контрактом.

3. Випробування при прийнятті на військову службу за контрактом не встановлюється для:

1) курсантів закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти;

2) військовослужбовців, які раніше проходили кадрову військову службу або військову службу за контрактом строком не менше шести місяців;

3) військовослужбовців Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України.

{Пункт 3 частини третьої статті 20² із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

4. Порядок проходження випробування встановлюється відповідними положеннями про проходження військової служби, якщо інше не передбачено цим Законом.

5. Військовослужбовці, які успішно пройшли випробування, продовжують проходження військової служби за контрактом.

6. У разі встановлення у період випробування невідповідності військовослужбовця вимогам проходження військової служби за контрактом такий контракт розривається достроково, а військовослужбовці з числа:

1) жінок, які до укладення контракту не перебували на військовому обліку:

у мирний час та під час особливого періоду (крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану) - звільняються з військової служби відповідно до підпунктів "б", "г", "м", "ж", "р", "с" пункту 1, підпунктів "б", "г", "і", "р", "с" пункту 2 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

під час проведення мобілізації та дії воєнного стану - направляються для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або звільняються з військової служби відповідно до підпунктів "б", "в", "г", "з" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

{Пункт 1 частини шостої статті 20² в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

2) громадян призовного віку, які до укладення контракту не проходили військову службу:

у мирний час та під час особливого періоду (крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану) - направляються для проходження базової військової служби, а за наявності підстав, визначених підпунктами "б", "г", "ж", "р", "с" пункту 1, підпунктами "б", "г", "е", "р", "с" пункту 2 частини п'ятої статті 26 цього Закону, звільняються з військової служби;

під час проведення мобілізації та дії воєнного стану - направляються для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, а за наявності підстав, визначених підпунктами "б", "в", "г", "з" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону, звільняються з військової служби;

{Пункт 2 частини шостої статті 20² в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

3) військовозобов'язаних, які до укладення контракту перебували на військовому обліку:

у мирний час та під час дії особливого періоду (крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану) - звільняються з військової служби відповідно до підпункту "м" пункту 1 та підпункту "ї" пункту 2 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

під час проведення мобілізації та дії воєнного стану - направляються для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або звільняються з військової служби відповідно до підпунктів "б", "в", "г", "з" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

{Абзац третій пункту 3 частини шостої статті 20² в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

{Пункт 4 частини шостої статті 20² виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

5) військовослужбовців, які до укладення контракту проходили військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, направляються для подальшого проходження військової служби до Збройних Сил України та інших військових формувань, у списках особового складу яких вони числилися, якщо вони не виступили встановлених строків військової служби, або звільняються з військової служби відповідно до підпунктів "б", "г", "е", "р", "с" пункту 2 та підпунктів "б", "в", "г", "з" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

{Пункт 5 частини шостої статті 20² в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

6) військовослужбовців, які до укладення контракту проходили військову службу за призовом осіб офіцерського складу, направляються для подальшого її проходження до Збройних Сил України та інших військових формувань, у списках особового складу яких вони числилися, якщо вони не виступили встановлених строків цієї військової служби, або звільняються з військової служби відповідно до підпунктів "б", "г", "м", "ж", "р", "с" пункту 1 та підпунктів "б", "г", "е", "р", "с" пункту 2, підпунктів "б", "в", "г", "з" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону.

{Пункт 6 частини шостої статті 20² в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

{Закон доповнено статтею 20² згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

Стаття 21. Матеріальне забезпечення громадян України у зв'язку з призовом, направленням або прийняттям на військову службу

1. Громадянам України, які звільняються з роботи у зв'язку з направленням, призовом або прийняттям на військову службу, виплачується вихідна допомога в розмірі двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

2. Громадяни України для виконання обов'язків, пов'язаних із взяттям на військовий облік, направленням, призовом або прийняттям на військову службу, а також особи, які направляються центрами рекрутингу, центрами надання адміністративних послуг, центрами зайнятості, відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, Центральним управлінням або регіональним органом Служби безпеки України, відповідними підрозділами розвідувальних органів України на медичний огляд (медичне обстеження в амбулаторних чи стаціонарних умовах), лікування, звільняються від роботи на час, необхідний для виконання зазначених обов'язків та перебування в лікувальному закладі охорони здоров'я, із збереженням за такими громадянами місця роботи, займаної посади і середньої заробітної плати.

3. Перевезення громадян України, пов'язані з направленням або призовом на військову службу, до місця служби та їх харчування в дорозі здійснюються за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво відповідними військовими формуваннями, до яких направляються військовослужбовці.

4. Перевезення громадян України, прийнятих на військову службу за контрактом, до місця служби здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво відповідними військовими формуваннями, в яких проходять військову службу військовослужбовці.

{Стаття 21 із змінами, внесеними згідно із Законами № 107-VI від 28.12.2007, № 1357-IX від 30.03.2021; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Глава III¹.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ, ДЕРЖАВНІЙ СПЕЦІАЛЬНІЙ СЛУЖБИ ТРАНСПОРТУ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ІНОЗЕМЦЯМИ ТА ОСОБАМИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

{Назва глави III¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

Стаття 21¹. Прийняття на військову службу до Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України іноземців та осіб без громадянства

{Назва статті 21¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

1. Іноземці та особи без громадянства можуть бути прийняті на військову службу до Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України за контрактом на посади рядового, сержантського і старшинського складу.

{Частина перша статті 21¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

2. На військову службу за контрактом приймаються раніше не судимі іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і відповідають таким вимогам проходження військової служби:

- мають вік, передбачений статтею 22 цього Закону;
- придатні до військової служби за станом здоров'я;
- пройшли професійно-психологічний відбір;
- мають достатній рівень фізичної підготовки.

3. Для прийняття на військову службу іноземці та особи без громадянства звертаються до центрів рекрутингу, центрів надання адміністративних послуг, центрів зайнятості, територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем їх проживання чи тимчасового перебування або безпосередньо до військової частини, в якій вони мають бажання проходити службу за контрактом.

{Частина третя статті 21¹ із змінами, внесеними згідно із Законами № 1357-IX від 30.03.2021, № 2863-IX від 12.01.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

4. Процедура прийому та професійно-психологічного відбору, форма, порядок і правила укладення контракту, припинення (розірвання) контракту та наслідки його припинення (розірвання), порядок присвоєння військових звань іноземцям та особам без громадянства, а також інші питання проходження військової служби визначаються відповідними положеннями про проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства, якщо інше не передбачено законом.

{Частина четверта статті 21¹ в редакції Законів № 2863-IX від 12.01.2023, № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 21². Особливості проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства

1. У контракті про проходження військової служби іноземців та осіб без громадянства встановлюється випробування строком два місяці.

{Частина перша статті 21² із змінами, внесеними згідно із Законом № 2397-VIII від 05.04.2018; в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

2. Для військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства, які приймаються на військову службу за контрактом та призначаються на посади, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

- для осіб рядового складу - 3 роки;
- для осіб сержантського і старшинського складу - від 3 до 5 років.

{Статтю 21² доповнено новою частиною згідно із Законом № 2197-IX від 14.04.2022}

3. Під час дії особливого періоду військовослужбовцям із числа іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за контрактом, гарантується можливість припинення (розірвання) контракту за власним бажанням, але не раніше шести місяців проходження ними безперервної військової служби.

{Статтю 21² доповнено новою частиною згідно із Законом № 2197-IX від 14.04.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

4. Доступ іноземців та осіб без громадянства до державної таємниці здійснюється відповідно до Закону України "Про державну таємницю".

5. Отримання іноземцями та особами без громадянства офіцерських військових звань Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України можливе лише після отримання громадянства України у встановленому законом порядку.

{Частина п'ята статті 21² із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

Стаття 21³. Грошове забезпечення іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України

{Назва статті 21³ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

1. Розмір грошового забезпечення іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України, визначається на рівні, встановленому для військовослужбовців - громадян України, які проходять службу за контрактом.

{Частина перша статті 21³ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

Стаття 21⁴. Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності іноземців або осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України

{Назва статті 21⁴ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

1. Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності іноземців або осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі

транспорту та Національній гвардії України (далі - одноразова грошова допомога), - це гарантована державою виплата, що здійснюється особам, які згідно з цим Законом мають право на її отримання.

{Частина перша статті 21⁴ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

2. Одноразова грошова допомога призначається і виплачується у разі:

1) загибелі (смерті) військовослужбовця під час виконання ним обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби;

{Пункт 1 частини другої статті 21⁴ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2522-VIII від 06.09.2018}

2) смерті військовослужбовця, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце в період проходження військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних з проходженням військової служби;

{Пункт 2 частини другої статті 21⁴ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2522-VIII від 06.09.2018}

3) встановлення військовослужбовцю інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого ним під час виконання обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, чи встановлення інвалідності особі після її звільнення з військової служби внаслідок причин, зазначених у цьому підпункті;

4) встановлення військовослужбовцю інвалідності, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним військової служби, або встановлення особі, звільненій з військової служби, інвалідності не пізніше ніж через три місяці після її звільнення з військової служби чи після закінчення тримісячного строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження військової служби;

5) отримання військовослужбовцем поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання ним обов'язків військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності.

{Пункт 5 частини другої статті 21⁴ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2522-VIII від 06.09.2018}

3. Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби, за умов, визначених цим Законом.

4. Право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця мають члени сім'ї, батьки загиблого (померлого) військовослужбовця. Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) військовослужбовця визначаються відповідно до Сімейного кодексу України.

5. На іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України за контрактом, поширюються умови та порядок виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, передбачені для військовослужбовців - громадян України та членів їх сімей.

{Частина п'ята статті 21⁴ в редакції Закону № 2409-VIII від 19.04.2018; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

{Закон доповнено главою III¹ згідно із Законом № 716-VIII від 06.10.2015}

Глава III²

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЗА КОНТРАКТОМ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ОСОБАМИ З ЧИСЛА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКИХ УМОВНО-ДОСТРОКОВО ЗВІЛЬНЕНО ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Стаття 21⁵. Прийняття на військову службу до Збройних Сил України осіб, які умовно-достроково звільнені від відбування покарання

1. Особи, які умовно-достроково звільнені від відбування покарання на підставі, визначеній статтею 81¹ Кримінального кодексу України, приймаються на військову службу до Збройних Сил України за контрактом на посади рядового, сержантського і старшинського складу, а також офіцерського складу відповідно до військових звань, за якими вони перебувають на військовому обліку. Ухилення від прийняття на військову службу за контрактом особою, яку звільнено умовно-достроково від відбування покарання для проходження військової служби, має наслідком кримінальну відповідальність.

Перелік посад, які можуть бути заміщені особами, звільненими умовно-достроково від відбування покарання на підставі, визначеній статтею 81¹ Кримінального кодексу України, визначається Генеральним штабом Збройних Сил України.

2. На військову службу за контрактом приймаються особи, звільнені умовно-достроково від відбування покарання на підставі, визначеній статтею 81¹ Кримінального кодексу України, які відповідають таким вимогам проходження військової служби:

яким залишилося до досягнення віку, передбаченого статтею 22 цього Закону, не менше трьох років;

придатні до військової служби за станом здоров'я;

пройшли професійно-психологічний відбір;

мають достатній рівень фізичної підготовки для виконання обов'язків військової служби.

3. Для прийняття на військову службу осіб, які виявили бажання проходити військову службу за контрактом і розглядаються до умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, установи виконання покарань звертаються до територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем їх розташування.

4. Процедура оформлення на військову службу за контрактом, порядок і правила укладення контракту, припинення (розірвання) контракту та наслідки його припинення (розірвання), порядок присвоєння військових звань та проходження військової служби визначаються положенням про проходження військової служби та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 21⁶. Особливості проходження військової служби особами, звільненими умовно-достроково від відбування покарання

1. У контракті про проходження військової служби осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання, випробування не встановлюється.

2. Для військовослужбовців із числа осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання, які приймаються на військову службу за контрактом та призначаються на посади, строк військової служби становить до закінчення особливого періоду.

3. Особи, звільнені умовно-достроково від відбування покарання, проходять військову службу виключно у відповідних спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах). Порядок створення та функціонування спеціалізованих підрозділів військових частин визначається Міністерством оборони України.

4. Доступ осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання, до державної таємниці здійснюється відповідно до Закону України "Про державну таємницю".

Стаття 21⁷. Звільнення з військової служби військовослужбовців з числа осіб, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання

1. Звільнення з військової служби військовослужбовців з числа осіб, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній статтею 81¹ Кримінального кодексу України, здійснюється відповідно до частини сьомої статті 26 цього Закону.

{Закон доповнено главою III² згідно із Законом № 3687-IX від 08.05.2024}

Глава IV ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття 22. Граничний вік перебування на військовій службі

1. Граничний вік перебування на військовій службі встановлюється:

1) для військовослужбовців рядового, молодшого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 45 років;

2) для військовослужбовців старшого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 50 років;

3) для військовослужбовців вищого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 55 років;

4) для військовослужбовців молодшого офіцерського складу - до 45 років;

5) для військовослужбовців старшого офіцерського складу: майорів (капітанів 3 рангу), підполковників (капітанів 2 рангу) - до 50 років; полковників (капітанів 1 рангу) - до 55 років;

6) для військовослужбовців вищого офіцерського складу - до 60 років;

7) для військовослужбовців, які проходять військову службу під час особливого періоду, з числа осіб:

рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу - до 60 років;

вищого офіцерського складу - до 65 років.

{Частина перша статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1275-VII від 20.05.2014; в редакції Закону № 205-IX від 17.10.2019 з урахуванням змін, внесених Законом № 680-IX від 04.06.2020}

2. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній ними посаді, визнані військово-лікарською комісією придатними за станом здоров'я для проходження військової служби, на їх прохання можуть бути залишені на військовій службі понад граничний вік перебування на військовій службі, встановлений частиною першою цієї статті, на строк до 5 років у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

{Частина друга статті 22 в редакції Закону № 1014-V від 11.05.2007}

Стаття 23. Строки військової служби

1. Строки базової військової служби в календарному обчисленні встановлюються:

в мирний час, в особливий період (крім періоду дії воєнного стану) - до п'яти місяців, з яких до трьох місяців здійснюється базова загальновійськова підготовка, до двох місяців - фахова підготовка;

під час дії воєнного стану - до трьох місяців, з яких не менше одного місяця здійснюється базова загальновійськова підготовка, до двох місяців - фахова підготовка.

2. Для громадян України, які приймаються на військову службу за контрактом та призначаються на посади, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

для осіб рядового складу - 3 роки;

для осіб сержантського і старшинського складу - від 3 до 5 років;

для курсантів закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти - час навчання у закладі фахової передвищої військової освіти, вищому військовому навчальному закладі або військовому навчальному підрозділі закладу вищої освіти;

для військовослужбовців, які закінчили заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти та здобули рівень фахової передвищої військової освіти за програмою підготовки для проходження військової служби на посадах осіб сержантського і старшинського складу, - 5 років;

для осіб офіцерського складу з числа:

військовослужбовців, які закінчили вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти за програмою підготовки для проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу та оволоділи:

спеціальностями льотного складу авіації - 10 років;

іншими спеціальностями - 5 років;

громадян, яким первинне військове звання присвоєно після проходження повного курсу військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу або в порядку атестування осіб до присвоєння первинних військових звань офіцерського складу запасу, - від 2 до 5 років;

інших громадян - від 1 до 5 років.

3. Для осіб, які приймаються на військову службу за контрактом в особливий період та призначаються на посади, крім осіб, зазначених в абзаці другому цієї частини, строки військової служби в календарному обчисленні встановлюються відповідно до частини другої цієї статті.

Для військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, які під час дії особливого періоду виступили не менше двох місяців, осіб, звільнених з військової служби під час дії особливого періоду, які приймаються на військову службу за контрактом в особливий період (крім періоду дії воєнного стану), строк військової служби в календарному обчисленні встановлюється один рік або на строки, визначені частиною четвертою цієї статті. Строк проходження військової служби для таких військовослужбовців може бути продовжено за новими контрактами на один рік або на строки, визначені частиною четвертою цієї статті. У разі закінчення особливого періоду або оголошення рішення про демобілізацію дія таких контрактів припиняється достроково.

Під час дії воєнного стану для осіб, які приймаються на військову службу за контрактом, та військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період строк військової служби може встановлюватися на час до оголошення рішення про демобілізацію або на строки, визначені частиною другою цієї статті.

Під час дії воєнного стану для осіб (крім осіб офіцерського складу), які приймаються на військову службу за контрактом, із числа громадян віком від 18 до 25 років, строк військової служби встановлюється один рік.

Під час дії воєнного стану для громадян України, які здобули медичну та/або психологічну освіту та які приймаються на військову службу за контрактом на посади за медичними, психологічними напрямами діяльності, строк військової служби встановлюється один рік.

Під час дії воєнного стану громадяни, які прибули до територіального центру комплектування та соціальної підтримки з листом (письмовою згодою) від командира військової частини, приймаються на військову службу за контрактом та після проходження відповідної підготовки (у разі необхідності) направляються для подальшого проходження служби до військової частини, зазначеної у листі (письмовій згоді).

4. Строк проходження військової служби може бути продовжено за новим контрактом до досягнення граничного віку перебування на військовій службі:

для військовослужбовців, які проходять військову службу на посадах рядового складу, - на 3 роки;

для військовослужбовців, які проходять військову службу на посадах сержантського і старшинського складу, - на строк від 3 до 5 років;

для осіб офіцерського складу - на строк від 5 до 10 років.

Для осіб офіцерського складу, які мають право на пенсію за вислугу років, за їх бажанням строк проходження військової служби за новим контрактом може бути продовжено на строк від 2 до 10 років, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Під час дії особливого періоду для військовослужбовців за їх бажанням строк проходження військової служби за новим контрактом може бути продовжено на строк від 1 до 10 років, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

5. Особам офіцерського складу, яким до досягнення граничного віку перебування на кадровій військовій службі залишилося менше 5 років, при переході на військову службу за контрактом тривалість дії першого контракту визначається строком, який залишився до досягнення ними встановленого граничного віку перебування на військовій службі.

6. Для громадян України, які призвані на військову службу, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

для осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, - до 18 місяців;

для військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, - до строків, визначених рішенням Президента України, у тому числі у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації;

для військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, - на строки, визначені рішенням Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України.

7. До строку військової служби не зараховується час відбування військовослужбовцями покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні.

8. Під час дії особливого періоду:

1) для військовослужбовців, у яких закінчився строк військової служби, встановлений цією статтею, крім військовослужбовців базової військової служби, військова служба продовжується понад встановлені строки:

на період проведення мобілізації, крім випадків, визначених пунктами "б", "в", "г", "д", "е", "є", "ж", "з", "и" частини третьої статті 26 цього Закону;

до дня завершення виконання завдань в інтересах оборони України, безпосередньої участі у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України;

на період дії воєнного стану, крім випадків, визначених пунктами "б", "в", "г", "д", "е", "є", "ж", "з", "и" частини третьої статті 26 цього Закону;

2) для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, дія контракту продовжується понад встановлені строки:

на період проведення мобілізації, крім випадків, визначених пунктом 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

до дня завершення виконання завдань в інтересах оборони України, безпосередньої участі у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України;

на період дії воєнного стану, крім випадків, визначених пунктом 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону.

В особливий період, крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану, військова служба для військовослужбовців, строк контракту яких закінчився, може бути продовжена за новими контрактами на строки, визначені частиною четвертою цієї статті.

9. Для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань (крім Служби зовнішньої розвідки України) військовослужбовцям військової служби за контрактом з числа громадян України, які під час проходження військової служби були визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби за станом здоров'я за наслідками захворювань, поранень (травм, контузій, каліцтв), одержаних під час захисту Вітчизни, що призвело до встановлення їм інвалідності, часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (крім розумових, сенсорних, психологічних вад, розладів психіки, поведінки та інших захворювань, визначених Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями), за їх зверненням може бути продовжено військову службу до закінчення строку контракту з можливістю укладення нового контракту, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Порядок продовження військової служби (дії контракту) таким військовослужбовцям визначається відповідними положеннями про проходження громадянами України військової служби та іншими нормативно-правовими актами Міністерства оборони України, інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, якщо інше не передбачено законом.

Перелік посад, що можуть бути заміщені такими військовослужбовцями, визначається Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Стаття 23 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3353-VI від 12.05.2011, № 3919-VI від 18.10.2011, № 589-VII від 19.09.2013, № 1275-VII від 20.05.2014, № 1634-VII від 12.08.2014, № 116-VIII від 15.01.2015, № 259-VIII від 18.03.2015, № 711-VIII від 06.10.2015, № 1769-VIII від 06.12.2016, № 2397-VIII від 05.04.2018, № 161-IX від 03.10.2019, № 697-IX від 16.06.2020, № 1357-IX від 30.03.2021, № 2995-IX від 21.03.2023, № 3161-IX від 28.06.2023; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 24. Початок, призупинення і закінчення проходження військової служби. Час та місце виконання обов'язків військової служби

{Назва статті 24 в редакції Закону № 161-IX від 03.10.2019}

1. Початком проходження військової служби вважається:

1) день відправлення у навчальну частину (центр) з територіального центру комплектування та соціальної підтримки (збірного пункту) - для громадян, направлених для проходження базової військової служби;

{Пункт 1 частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 589-VII від 19.09.2013, № 1169-VII від 27.03.2014, № 1275-VII від 20.05.2014; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

2) день зарахування до списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) - для громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, у тому числі військовозобов'язаних, які проходять збори, та резервістів під час мобілізації;

{Пункт 2 частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1169-VII від 27.03.2014}

3) день призначення на посаду курсанта закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти - для громадян, які не проходили військову службу, та військовозобов'язаних;

{Пункт 3 частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

4) день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або день прибуття до Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України - для громадян, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період та на військову службу за призовом осіб офіцерського складу;

{Частину першу статті 24 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 1275-VII від 20.05.2014; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законами № 3633-IX від 11.04.2024}

5) день зарахування до списків особового складу військової частини - для громадян України, які проходять службу у військовому резерві за контрактом, зараховані під час такої служби до військового оперативного резерву та призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;

{Частину першу статті 24 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

6) день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України - для громадян України, які зараховані до військового оперативного резерву після їх звільнення з військової служби та призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

{Частину першу статті 24 доповнено пунктом 6 згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

2. Військова служба призупиняється для військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби, дезертирували із Збройних Сил України та інших військових формувань або добровільно здалися в полон, якщо інше не визначено законодавством.

Початком призупинення військової служби є день внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі заяви, повідомлення командира (начальника) військової частини про вчинене кримінальне правопорушення, поданих відповідно до частини четвертої статті 85 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України. Підставою для призупинення військової служби є отримання військовою частиною письмового повідомлення правоохоронного органу про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального правопорушення (витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань).

{Абзац другий частини другої статті 24 в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

Військовослужбовці, військову службу яких призупинено, звільняються з посад та вважаються такими, що не виконують (не несуть) обов'язків військової служби. Контракт про проходження військової служби, а також виплата грошового та здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення таким військовослужбовцям призупиняються.

Час призупинення військової служби військовослужбовцям не зараховується до строку військової служби, вислуги у військовому званні та до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії. На них не поширюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством для військовослужбовців.

Військовослужбовці, військову службу яким призупинено, не входять до чисельності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Військовослужбовці, військову службу яким призупинено та стосовно яких обвинувальні вироки суду набрали законної сили, підлягають звільненню з військової служби відповідно до пункту "г" частини другої, пункту "г" частини третьої, підпункту "д" пункту 1, підпункту "в" пункту 2 частини четвертої, підпунктів "е" пунктів 1 і 2, підпункту "в" пункту 3 частини п'ятої та підпункту "е" пункту 1, підпункту "д" пункту 2, підпункту "в" пункту 3 частини шостої статті 26 цього Закону, крім військовослужбовців, яким вироком суду визначено міру покарання у виді службового обмеження, арешту з відбуттям на гауптвахті або триманням у дисциплінарному батальйоні.

Військовослужбовці, яким призначено кримінальне покарання у вигляді штрафу, яких звільнено від кримінальної відповідальності на підставах, передбачених статтями 47, 48, 49 Кримінального кодексу України, а також яких звільнено від відбування покарання на підставі

амністії, підлягають звільненню з військової служби відповідно до підпункту "г" пункту 1 частини четвертої, підпунктів "д" пунктів 1 та 2 частини п'ятої та підпункту "д" пункту 1, підпункту "г" пункту 2 частини шостої статті 26 цього Закону.

Для військовослужбовців, стосовно яких судом винесено виправдувальний вирок, що набрав законної сили, або стосовно яких закрито кримінальне провадження відповідно до пунктів 1, 2, 3 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України, військова служба та дія контракту продовжується. У такому разі строк призупинення військової служби зараховується до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії, а також до строку вислуги років для присвоєння чергового військового звання, та поновлюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством для військовослужбовців.

За весь час необґрунтованого призупинення військової служби таким військовослужбовцям виплачується недоотримане грошове та здійснюються недоотримане продовольче, речове та інші види забезпечення.

Порядок призупинення та продовження військової служби визначається положеннями про проходження військової служби.

{Статтю 24 доповнено новою частиною згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019}

3. Закінченням проходження військової служби вважається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Із списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) військовослужбовець не виключається та контракт не припиняється (не розривається) у разі:

{Частина третю статті 24 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019, з урахуванням змін внесених Законом № 680-ІХ від 04.06.2020}

перебування на лікуванні;

{Частина третю статті 24 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019, з урахуванням змін внесених Законом № 680-ІХ від 04.06.2020}

захоплення в полон або заручником, а також інтернування у нейтральну державу;

{Частина третю статті 24 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019, з урахуванням змін внесених Законом № 680-ІХ від 04.06.2020}

безвісної відсутності - до визнання його в установленому порядку безвісно відсутнім або оголошення померлим;

{Частина третю статті 24 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019, з урахуванням змін внесених Законом № 680-ІХ від 04.06.2020}

настання інших випадків, визначених законодавством.

{Частина третю статті 24 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019, з урахуванням змін внесених Законом № 680-ІХ від 04.06.2020}

Загиблій (померлий) військовослужбовець виключається із списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) з наступного після загибелі (смерті) дня, військовослужбовець, визнаний у встановленому законом порядку безвісно відсутнім або оголошений померлим, - з дня набрання законної сили рішенням суду.

{Частина третю статті 24 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 161-ІХ від 03.10.2019, з урахуванням змін внесених Законом № 680-ІХ від 04.06.2020}

4. Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

1) на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);

2) на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;

3) поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника);

4) під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою;

5) під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку.

Стаття 25. Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу

{Назва статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3353-VI від 12.05.2011}

1. Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб сержантського, старшинського та офіцерського складу проводиться у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. У них здійснюється навчання курсантів, слухачів, студентів, ад'юнктів і докторантів.

{Абзац перший частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-ІХ від 21.03.2023}

Підготовка громадян України, прийнятих на військову службу за контрактом, може здійснюватися у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах, навчальних частинах (центрах), військових частинах шляхом навчання на спеціальних курсах підготовки. Порядок та умови направлення, проходження військової служби громадянами України під час такої підготовки визначаються положеннями про проходження військової служби громадянами України.

{Частина першу статті 25 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 3353-VI від 12.05.2011; в редакції Закону № 1634-VII від 12.08.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

2. Порядок проведення підготовки громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу встановлюється Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані ці заклади освіти, спільно з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

{Частина друга статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3353-VI від 12.05.2011}

3. Зарахування громадян України до закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти проводиться на добровільних засадах відповідно до особистих заяв після успішного складення вступних іспитів та відповідних випробувань.

{Частина третя статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

4. Громадяни України, які в установленому порядку зараховані до закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти для здобуття певних освітніх рівнів і не мають звань офіцерського складу, вважаються курсантами, а ті, що мають такі звання, - слухачами.

{Абзац перший частини четвертої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

До слухачів також належать військовослужбовці, які отримують додаткові чи окремі освітні послуги, у тому числі за програмами післядипломної освіти.

{Частина четверту статті 25 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

{Частина четверта статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 161-IX від 03.10.2019}

5. З громадянами України - курсантами закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти укладається контракт про проходження військової служби (навчання) на строки, передбачені абзацом четвертим частини другої статті 23 цього Закону. Контракт про проходження військової служби на посадах осіб сержантського і старшинського або офіцерського складу після закінчення навчання укладається між громадянином та державою, від імені якої виступає уповноважений орган військового управління Збройних Сил України або іншого військового формування, для потреб якого він проходить підготовку, на строк, передбачений абзацами п'ятим, восьмим і дев'ятим частини другої статті 23 цього Закону.

{Частина п'ята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3353-VI від 12.05.2011, № 2397-VIII від 05.04.2018, № 2995-IX від 21.03.2023}

6. Установлення правових відносин між курсантами, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України. Порядок проходження ними військової служби (навчання) встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та іншими нормативно-правовими актами України.

7. Курсанти з числа військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, після зарахування до закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти укладають контракт про проходження військової служби (навчання) на строки, передбачені абзацом четвертим частини другої статті 23 цього Закону.

{Частина шоста статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

8. Курсантам, які не мали військового звання до зарахування до закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти, присвоюється військове звання рядового складу. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігаються військові звання, які вони отримали під час проходження військової служби.

{Частина восьма статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

9. Військові звання випускникам закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти присвоюються в порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

{Частина дев'ята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

10. Курсанти в разі дострокового розірвання контракту через небажання продовжувати навчання або через недисциплінованість, систематичне невиконання умов контракту військовослужбовцем, невиконання освітньої програми (індивідуального навчального плану - за його наявності), в інших випадках, передбачених законом, та в разі відмови від подальшого проходження військової служби на посадах осіб сержантського, старшинського або офіцерського складу після закінчення відповідно закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти, а також особи офіцерського складу, які звільняються з військової служби протягом п'яти років (десяти років - для осіб офіцерського складу, які оволоділи спеціальностями льотного складу авіації) після закінчення вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти відповідно до підпунктів "д", "е", "з", "и" пункту 1, підпунктів "д", "е", "ж", "з" пункту 2 та підпункту "в" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону, відшкодовують Міністерству оборони України та іншим центральним органам виконавчої влади, яким підпорядковані ці заклади освіти, витрати, пов'язані з їх утриманням у закладі фахової передвищої військової освіти, вищому військовому навчальному закладі, військовому навчальному підрозділу закладу вищої освіти, відповідно до порядку та умов, встановлених Кабінетом Міністрів України. У разі відмови від добровільного відшкодування витрат таке відшкодування здійснюється в судовому порядку.

{Частина десята статті 25 в редакції Закону № 267-VI від 11.04.2008; із змінами, внесеними згідно із Законами № 224-VII від 14.05.2013, № 2397-VIII від 05.04.2018, № 161-IX від 03.10.2019; в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

11. Контракт про проходження військової служби (навчання) розривається достроково, а курсанти чоловічої статі, відраховані із закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти через небажання продовжувати навчання (за власним бажанням) або через недисциплінованість, систематичне невиконання умов контракту військовослужбовцем, невиконання освітньої програми (індивідуального навчального плану - за його наявності) та в разі їх відмови від подальшого проходження військової служби на посадах осіб офіцерського, сержантського або старшинського складу після закінчення відповідно закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти, вважаються такими, що проходять військову службу за призовом, та направляються:

{Абзац другий частини одинадцятої статті 25 виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

під час проведення мобілізації та дії воєнного стану - до військових частин для подальшого проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

При цьому у строк військової служби військовослужбовцям зараховується тривалість:

базової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти;

{Абзац п'ятий частини одинадцятої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

військової служби за контрактом до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти.

{Абзац сьомий частини одинадцятої статті 25 виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

{Частина одинадцята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2397-VIII від 05.04.2018, № 161-IX від 03.10.2019; в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023}

12. Контракт про проходження військової служби (навчання) розривається достроково, а курсанти, відраховані із закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти відповідно до підпунктів "б", "г", "г" чи "ж" пункту 1, підпунктів "б", "г" чи "г" пункту 2 та підпункту "б" чи "г" пункту 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону, звільняються з військової служби та направляються у відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки за місцем проживання для взяття на військовий облік.

{Частина дванадцята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2397-VIII від 05.04.2018; в редакції Закону № 2995-IX від 21.03.2023; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

13. Контракт про проходження військової служби (навчання) розривається достроково, а курсанти жіночої статі, відраховані із закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти через небажання продовжувати навчання (за власним бажанням) або через недисциплінованість, систематичне невиконання умов контракту військовослужбовцем, невиконання освітньої програми (індивідуального навчального плану - за його наявності) та в разі їх відмови від подальшого проходження військової служби на посадах осіб офіцерського, сержантського або старшинського складу після закінчення відповідного закладу фахової передвищої військової освіти, вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти:

1) у мирний час та під час дії особливого періоду (крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану) звільняються з військової служби та направляються до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки за місцем проживання для взяття на військовий облік;

2) під час проведення мобілізації та дії воєнного стану вважаються такими, що проходять військову службу за призовом, та направляються до військових частин для подальшого проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

{Частина тринадцята статті 25 в редакції Законів № 2995-IX від 21.03.2023, № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 26. Звільнення з військової служби

1. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється:

а) у запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі і за станом здоров'я придатні до військової служби або під час дії воєнного стану визнані військово-лікарськими комісіями тимчасово непридатними за станом здоров'я до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців;

б) у відставку, якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування в запасі або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби.

2. Військовослужбовці, які проходять базову військову службу, звільняються із служби на підставах:

а) у зв'язку із закінченням встановлених строків військової служби - у строки, визначені Кабінетом Міністрів України;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;

в) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

г) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі.

3. Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, звільняються із служби на підставах:

а) у зв'язку із закінченням встановлених строків військової служби;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;

в) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

г) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання (крім позбавлення військового звання у період дії воєнного стану);

д) у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років;

е) у зв'язку з припиненням громадянства України;

є) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

и) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя.

4. Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, звільняються з військової служби на підставах:

1) під час дії особливого періоду (крім періоду дії воєнного стану):

а) у строки, визначені Указом Президента України (у строки, визначені рішенням Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, - для військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період);

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби, за винятком випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

д) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання;

е) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу та/або проти них не порушено кримінальне провадження, передбачене законами України);

є) у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

ж) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

2) під час дії воєнного стану:

а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

б) за станом здоров'я:

на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби або про тимчасову непридатність до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців;

за наявності інвалідності (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

д) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

е) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі (для осіб вищого офіцерського складу);

з) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду або перебуванням на посаді судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя.

5. Контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби на підставах:

1) у мирний час:

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби, крім випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

д) через службову невідповідність;

е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права обіймати певні посади;

ж) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням військовослужбовця);

з) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

и) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

і) у зв'язку із неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;

ї) у зв'язку із встановленням за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади;

й) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частиною третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади";

к) у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації та небажанням продовжувати військову службу за новим контрактом військовослужбовцями, які проходили військову службу за контрактом, укладеним на умовах, передбачених абзацами другим і п'ятим частини третьої статті 23 цього Закону;

л) у зв'язку з припиненням громадянства України;

м) у зв'язку з встановленням невідповідності військовослужбовця вимогам проходження військової служби, визначеним частиною шостою статті 20² цього Закону, чи визнанням його таким, що не пройшов випробування, встановлене частиною першою статті 21² цього Закону;

н) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням про визнання активів військовослужбовця чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках,

необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

о) у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності;

п) за угодою сторін - у разі набуття військовослужбовцем права на пенсію за вислугу років;

р) у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

с) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

2) під час дії особливого періоду (крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану):

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби, за винятком випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

д) через службову невідповідність;

е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права обіймати певні посади;

ж) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

з) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

и) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;

і) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частиною третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади";

ї) у зв'язку з встановленням невідповідності військовослужбовця вимогам проходження військової служби, визначеним частиною шостою статті 20² цього Закону, чи визнанням його таким, що не пройшов випробування, встановлене частиною першою статті 21² цього Закону;

й) які уклали контракт на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію та вислужили не менше 24 місяців військової служби за контрактом, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду.

Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою (за бажанням військовослужбовців), здійснюється у строки, визначені центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, але не пізніше трьох місяців з дня набуття такого права, а тих, хто на час набуття права на звільнення зі служби виконують завдання в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, беруть безпосередню участь у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України, - протягом трьох місяців з дня завершення виконання таких завдань;

к) які проходять військову службу за контрактом, дію якого продовжено понад встановлені строки на період до закінчення особливого періоду або до оголошення демобілізації, та які вислужили не менше 18 місяців з дати продовження дії контракту, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду.

Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою (за бажанням військовослужбовців), здійснюється у строки, визначені в абзаці другому підпункту "й" цього пункту цієї частини;

л) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням про визнання активів військовослужбовця чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

м) у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності;

н) за угодою сторін - у разі набуття військовослужбовцем права на пенсію за вислугу років;

о) за власним бажанням (для військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за контрактом у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України), але не раніше шести місяців проходження ними безперервної військової служби;

п) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

р) у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

с) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

3) під час проведення мобілізації та дії воєнного стану:

а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

б) за станом здоров'я:

на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби або про тимчасову непридатність до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців;

за наявності інвалідності (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі;

г) через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

г) за власним бажанням (для військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за контрактом у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України), але не раніше шести місяців проходження ними безперервної військової служби;

д) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

е) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі (для осіб вищого офіцерського складу);

ж) у зв'язку з закінченням строку служби (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу) у разі закінчення строку контракту, укладеного під час дії воєнного стану;

з) у зв'язку з призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя.

6. Військовослужбовці, які проходять кадрову військову службу, звільняються з військової служби на підставах:

1) у мирний час:

а) за власним бажанням;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

д) через службову невідповідність;

е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права обіймати певні посади;

ж) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

з) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;

и) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частиною третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади";

і) у зв'язку із припиненням громадянства України;

і) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням про визнання активів військовослужбовця чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

й) у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

к) у зв'язку з призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

2) під час дії особливого періоду (крім періодів проведення мобілізації та дії воєнного стану):

а) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;

б) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

в) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

г) через службову невідповідність;

д) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права обіймати певні посади;

е) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

ж) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;

з) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частиною третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади";

и) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням про визнання активів військовослужбовця чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

і) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

й) у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

к) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

3) під час проведення мобілізації та дії воєнного стану:

а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;

в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою цієї статті (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

г) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу);

д) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі (для осіб вищого офіцерського складу);

ж) у зв'язку із призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя.

Примітка. Терміни "пряме підпорядкування", "близька особа" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції".

7. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється в порядку, передбаченому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Контракт осіб, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній статтею 81¹ Кримінального кодексу України, припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби на підставі:

а) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку або про непридатність до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців;

б) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення або обмеження волі;

в) у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням рішення про демобілізацію.

{Частина сьома статті 26 в редакції Закону № 3687-ІХ від 08.05.2024}

8. У разі потреби військовослужбовці військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які виступили встановлені строки, можуть бути відповідно до Указу Президента України затримані на службі на строк до шести місяців.

9. Військовослужбовці, звільнені з строкової військової служби в запас або у відставку, забезпечуються відповідним обмундируванням за переліком, установленим Міністерством оборони України, проїзними документами до місця проживання, харчуванням на час перебування в дорозі, грошовою допомогою в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України. Військовослужбовці строкової військової служби за їх бажанням можуть бути звільнені в запас у власному цивільному одязі.

10. Військовослужбовці, які набули право на пенсію за вислугу років, а також ті, які є ветеранами війни або учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і до досягнення встановленого граничного віку їх перебування на військовій службі залишилося п'ять і менше років, на їх прохання можуть бути звільнені з військової служби з підстав, передбачених підпунктами "в" пунктів 1 частин п'ятої та шостої цієї статті.

11. Особи, звільнені з військової служби, зобов'язані у п'ятиденний строк прибути до відповідних районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (військовозобов'язані Служби безпеки України - до Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, військовозобов'язані розвідувальних органів України - до відповідного підрозділу розвідувальних органів України) для взяття на військовий облік. Звільнені з військової служби особи, які за станом здоров'я придатні для військової служби, можуть зараховуватися до військового оперативного резерву у порядку, встановленому Генеральним штабом Збройних Сил України.

12. Військовослужбовці звільняються з військової служби через сімейні обставини або з інших поважних причин на таких підставах:

1) у мирний час:

військовослужбовці-жінки - у зв'язку з вагітністю;

військовослужбовці-жінки, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;

утримання матір'ю (батьком) - військовослужбовцем, яка (який) не перебуває у шлюбі, дитини з інвалідністю, повнолітньої дочки, сина, якщо вона (він) є особою з інвалідністю I чи II групи;

утримання матір'ю (батьком) - військовослужбовцем, яка (який) не перебуває у шлюбі, повнолітньої дочки, сина віком до 23 років, якщо вона (він) продовжує навчання (студенти, курсанти, слухачі (крім курсантів і слухачів військових навчальних закладів), стажисти закладу вищої освіти) і у зв'язку з цим потребує матеріальної допомоги матері (батька);

укладення шлюбу військовослужбовцем з громадянкою (громадянином) України, іноземцем або особою без громадянства, що постійно проживає за межами України;

хвороба військовослужбовця або члена його сім'ї, якщо така хвороба згідно з висновком лікарської або лікарсько-експертної комісії перешкоджає військовослужбовцю проходити службу в даній місцевості чи проживати в ній членові його сім'ї, у разі відсутності можливості переміщення (переведення) до іншої місцевості;

неможливість призначення одного з військовослужбовців, які перебувають у шлюбі, в межах одного населеного пункту (гарнізону) в разі переміщення (переведення) дружини (чоловіка) на нове місце служби до іншого населеного пункту (гарнізону);

довгострокове відрядження за кордон дружини (чоловіка) військовослужбовця;

2) під час дії особливого періоду (крім періоду дії воєнного стану):

військовослужбовці-жінки - у зв'язку з вагітністю;

військовослужбовці-жінки, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;

один із подружжя, обоє з яких проходять військову службу і мають дитину (дітей) віком до 18 років;

військовослужбовці-жінки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років;

наявність у військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років;

військовослужбовці, які мають дитину (дітей) віком до 18 років, якщо другий з батьків такої дитини (дітей) помер, позбавлений батьківських прав, визнаний зниклим безвісти або безвісно відсутнім, оголошений померлим, відбуває покарання у місцях позбавлення волі, а також коли особа самостійно виховує та утримує дитину за рішенням суду або запис про батька такої дитини в Книзі реєстрації народжень здійснений на підставі частини першої статті 135 Сімейного кодексу України;

військовослужбовці, які є усиновлювачами, на утриманні яких перебуває (перебувають) дитина (діти), яка (які) до моменту усиновлення була (були) дитиною-сиротою (дітьми-сиротами) або дитиною (дітьми), позбавленою (позбавленими) батьківського піклування, віком до 18 років, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями, патронатними вихователями, на утриманні яких перебуває дитина-сирота (діти-сироти) або дитина (діти), позбавлена (позбавлені) батьківського піклування, віком до 18 років;

утримання військовослужбовцем повнолітньої дитини, яка є особою з інвалідністю I або II групи;

виховання військовослужбовцем дитини з інвалідністю віком до 18 років, у разі відсутності інших осіб, які зобов'язані її виховувати;

виховання військовослужбовцем дитини, хворої на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитини, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність, за умови що такі особи не мають інших працездатних осіб, зобов'язаних відповідно до закону їх утримувати;

наявність дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю та/або одного із своїх батьків чи батьків дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю I чи II групи, за умови що такі особи з інвалідністю не мають інших працездатних осіб, зобов'язаних відповідно до закону їх утримувати;

у зв'язку з необхідністю здійснення опіки над особою, визнаною судом недієздатною, за умови що за такою особою не здійснюється піклування (опіка) іншими особами;

необхідність здійснення постійного догляду за особою з інвалідністю I чи II групи, за умови що така особа є членом сім'ї військовослужбовця першого ступеня споріднення та відсутності інших членів сім'ї, які здійснюють постійний догляд;

необхідність здійснення постійного догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також своїми батьками, які за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребують постійного догляду, у разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;

3) під час дії воєнного стану:

військовослужбовці-жінки - у зв'язку з вагітністю;

військовослужбовці-жінки, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;

дружина, якщо обоє із подружжя проходять військову службу і мають дитину (дітей) віком до 18 років;

перебування на утриманні у військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років, крім тих, які мають заборгованість із сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці;

військовослужбовці, які мають дитину (дітей) віком до 18 років, якщо другий з батьків такої дитини (дітей) помер, позбавлений батьківських прав, визнаний зниклим безвісти або безвісно відсутнім, оголошений померлим, відбуває покарання у місцях позбавлення волі, а також коли особа самостійно виховує та утримує дитину за рішенням суду або запис про батька такої дитини в Книзі реєстрації народжень здійснений на підставі частини першої статті 135 Сімейного кодексу України;

військовослужбовці, які є усиновлювачами, на утриманні яких перебуває (перебувають) дитина (діти), яка (які) до моменту усиновлення була (були) дитиною-сиротою (дітьми-сиротами) або дитиною (дітьми), позбавленою (позбавленими) батьківського піклування, віком до 18 років, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями, патронатними вихователями, на утриманні яких перебуває дитина-сирота (діти-сироти) або дитина (діти), позбавлена (позбавлені) батьківського піклування, віком до 18 років;

виховання військовослужбовцем дитини з інвалідністю віком до 18 років, у разі відсутності інших осіб, які зобов'язані її виховувати;

утримання військовослужбовцем повнолітньої дитини, яка є особою з інвалідністю I чи II групи;

виховання військовослужбовцем дитини, хворої на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитини, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність, за умови що такі особи не мають інших працездатних осіб, зобов'язаних відповідно до закону їх утримувати;

необхідність здійснювати постійний догляд за дружиною (чоловіком) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи;

необхідність здійснювати догляд за дружиною (чоловіком) з числа осіб з інвалідністю III групи, встановленої внаслідок онкологічного захворювання, відсутності кінцівок (кінцівки), кистей рук (кисті руки), стоп ніг (стопа ноги), одного з парних органів, або за наявності у дружини (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю III групи онкологічного захворювання, психічного розладу, церебрального паралічу або інших паралітичних синдромів;

необхідність здійснювати постійний догляд за одним із своїх батьків чи батьків дружини (чоловіка), який є особою з інвалідністю I чи II групи, за умови відсутності інших членів сім'ї першого чи другого ступеня споріднення такої особи або якщо інші члени сім'ї першого чи другого ступеня споріднення самі потребують постійного догляду за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я;

необхідність здійснювати постійний догляд за членом сім'ї другого ступеня споріднення, який є особою з інвалідністю I або II групи, за умови відсутності інших членів сім'ї першого та другого ступенів споріднення такої особи або якщо інші члени сім'ї першого та другого ступенів споріднення самі потребують постійного догляду за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я;

у зв'язку з необхідністю здійснення опіки над особою, визнаною судом недієздатною, за умови що за такою особою не здійснюється піклування (опіка) іншими особами;

якщо їхні близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати або рідний (повнорідний) брат чи сестра) загинули або пропали безвісти під час безпосередньої участі у антитерористичній операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, а також під час забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України під час дії воєнного стану;

якщо їхнім близьким родичам (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати, рідний (повнорідний) брат чи сестра) посмертно присвоєно звання Герой України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції Гідності (листопад 2013 року - лютий 2014 року).

{Стаття 26 в редакції Закону № 2397-VIII від 05.04.2018; із змінами, внесеними згідно із Законами № 161-IX від 03.10.2019, № 263-IX від 31.10.2019, № 1357-IX від 30.03.2021, № 1915-IX від 30.11.2021, № 2122-IX від 15.03.2022, № 2169-IX від 01.04.2022, № 2197-IX від 14.04.2022, № 2995-IX від 21.03.2023, № 3096-IX від 03.05.2023, № 3621-IX від 21.03.2024; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Глава V ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ. ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ В ЗАПАСІ

{Назва глави V в редакції Закону № 1127-VII від 17.03.2014}

Стаття 26¹. Проходження служби у військовому резерві

1. Громадяни України (крім тих, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації) в добровільному порядку можуть бути прийняті на службу у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань. Для цього вони мають пройти професійно-психологічний відбір, за станом здоров'я бути придатними до служби у військовому резерві та відповідати встановленим вимогам проходження служби у військовому резерві.

Для потреб комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань можуть бути прийняті на службу у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань громадяни України, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби за станом здоров'я за наслідками захворювань, поранень (травм, контузій, каліцтв), одержаних під час виконання обов'язків військової служби, у тому числі під час участі в антитерористичній операції та/або у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, що призвело до встановлення їм інвалідності, часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (крім розумових, сенсорних, психологічних вад, розладів психіки, поведінки та інших захворювань, визначених Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями).

{Частина першу статті 26¹ доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2024-IX від 27.01.2022}

Перелік посад, що можуть бути заміщені такими особами, визначається Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Частина першу статті 26¹ доповнено абзацом третім згідно із Законом № 2024-IX від 27.01.2022}

2. З особою, яка відповідає вимогам, зазначеним у частині першій цієї статті, укладається контракт про проходження служби у військовому резерві відповідно Збройних Сил України або інших військових формувань.

3. Резервісти, які проходять службу у військовому резерві, у разі закінчення строку контракту можуть укласти новий контракт про проходження служби у військовому резерві.

4. Особливості проходження служби у військовому резерві, в тому числі виконання резервістами обов'язків служби у військовому резерві, визначаються цим Законом та відповідними положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

5. Резервісти не належать до зайнятого населення в Україні і мають право відповідно до законодавства про зайнятість населення бути визнаними безробітними та зареєстрованими у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи.

6. Служба у військовому резерві запроваджується з метою планомірної підготовки резервістів для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань особовим складом у мирний час та в особливий період шляхом набуття та підтримання на належному рівні вмінь і навичок за військово-обліковою спеціальністю.

{Частина шоста статті 26¹ в редакції Закону № 1357-ІХ від 30.03.2021}

7. Програми підготовки резервістів Збройних Сил України, порядок та обсяги підготовки за військово-обліковими спеціальностями, час та строки проведення підготовки визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України, а в інших військових формуваннях - їх керівниками за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України.

8. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з проходженням служби у військовому резерві, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями. Порядок і розміри грошового забезпечення та заохочення військовозобов'язаних і резервістів визначаються Кабінетом Міністрів України, Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

9. Граничний вік перебування на службі у військовому резерві встановлюється відповідно до частини першої статті 22 цього Закону.

{Статтю 26¹ доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 2995-ІХ від 21.03.2023}

{Главу V доповнено статтею 26¹ згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

Стаття 26². Проходження служби у військовому резерві в особливий період

1. В особливий період на службу у військовому оперативному резерві в обов'язковому порядку зараховуються особи, звільнені з військової служби, які за своїми професійно-психологічними характеристиками і станом здоров'я придатні до служби у військовому резерві та відповідають встановленим вимогам проходження служби у військовому резерві.

{Частина перша статті 26² в редакції Закону № 1769-VIII від 06.12.2016}

2. Контракт про проходження громадянином України служби у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань не може бути припиненим (розірваним) в особливий період, а громадянин, який його уклав та зарахований до військового оперативного резерву, продовжує службу у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань на умовах, визначених законодавством, до завершення особливого періоду.

3. Після завершення особливого періоду громадяни, які проходили службу у військовому оперативному резерві, мають право в добровільному порядку укласти контракт про проходження служби у військовому резерві на умовах, визначених цим Законом.

{Частина третя статті 26² із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-ІХ від 30.03.2021}

{Закон доповнено статтею 26² згідно із Законом № 265-VIII від 19.03.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-ІХ від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022}

Стаття 27. Зарахування в запас. Категорії запасу

1. У запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли граничного віку перебування в запасі. Вони перебувають на військовому обліку в відповідних районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки та відповідних органах інших військових формувань.

2. Запас військовозобов'язаних поділяється на першу і другу категорії.

3. До запасу першої категорії належать військовозобов'язані, які проходили військову службу та здобули під час її проходження військово-облікову спеціальність.

4. До запасу другої категорії належать військовозобов'язані, які не здобули військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби або не проходили військової служби.

{Частина четверта статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2523-VIII від 06.09.2018}

5. Військовозобов'язані, зараховані до запасу другої категорії, у разі здобуття під час перебування в запасі або служби у військовому резерві військово-облікової спеціальності переводяться до запасу першої категорії.

{Частина п'ята статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2523-VIII від 06.09.2018}

{Стаття 27 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010; в редакції Закону № 1127-VII від 17.03.2014}

Стаття 28. Розряди запасу та граничний вік перебування військовозобов'язаних у запасі

1. Запас військовозобов'язаних поділяється на два розряди, що встановлюються залежно від віку військовозобов'язаних.

2. Військовозобов'язані, які перебувають у запасі та мають військові звання рядового, сержантського і старшинського складу, поділяються на розряди за віком:

- 1) перший розряд - до 35 років;
- 2) другий розряд - до 60 років.

{Пункт 2 частини другої статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1604-VII від 22.07.2014}

{Частина друга статті 28 в редакції Закону № 1169-VII від 27.03.2014}

3. Особи офіцерського складу, які перебувають у запасі, поділяються на розряди за віком:

- 1) перший розряд:
молодший офіцерський склад - до 45 років;
старший офіцерський склад:
майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) - до 50 років;
полковник (капітан 1 рангу) - до 55 років;
вищий офіцерський склад - до 60 років;

- 2) другий розряд:
молодший та старший офіцерський склад - до 60 років;
вищий офіцерський склад - до 65 років.

{Пункт 2 частини третьої статті 28 в редакції Закону № 1604-VII від 22.07.2014}

{Частина третя статті 28 в редакції Закону № 1169-VII від 27.03.2014}

4. Граничний вік перебування в запасі другого розряду є граничним віком перебування в запасі.

{Частина четверта статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

{Частину п'яту статті 28 виключено на підставі Закону № 2397-VIII від 05.04.2018}

Стаття 29. Проходження зборів військовозобов'язаними та резервістами

1. Військовозобов'язані призиваються на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори. Резервісти проходять підготовку та збори відповідно до програм у порядку, встановленому положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. Про початок та закінчення зборів військовозобов'язаних та резервістів видається відповідний наказ командира військової частини.

Чисельність військовозобов'язаних, які підлягають призову на навчальні збори, щорічно визначається Міністерством оборони України в межах бюджетних асигнувань на оборону.

{Частину першу статті 29 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 1835-VI від 21.01.2010}

Чисельність військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають на військовому обліку в Службі безпеки України та підлягають призову на навчальні збори, щорічно визначається Службою безпеки України в межах бюджетних асигнувань, виділених Службі.

{Частину першу статті 29 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

Чисельність військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають на військовому обліку в Службі зовнішньої розвідки України та підлягають призову на навчальні збори, визначається Службою зовнішньої розвідки України в межах бюджетних асигнувань, виділених Службі.

{Частину першу статті 29 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

Чисельність військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають на військовому обліку в розвідувальному органі Міністерства оборони України та підлягають призову на навчальні збори, визначається розвідувальним органом Міністерства оборони України в межах бюджетних асигнувань, виділених розвідувальному органу Міністерства оборони України.

{Частину першу статті 29 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

Чисельність військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають на військовому обліку в розвідувальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, та підлягають призову на навчальні збори, визначається розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, в межах бюджетних асигнувань, виділених центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

{Частину першу статті 29 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

{Частина перша статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

2. Права та обов'язки військовозобов'язаних під час проходження зборів та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві встановлюються цим Законом, іншими нормативно-правовими актами. На військовозобов'язаних та резервістів поширюється дія статутів Збройних Сил України.

{Частина друга статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

3. Військовозобов'язані (крім резервістів) можуть бути призвані районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки один раз на три роки на навчальні збори строком до трьох місяців.

{Частина третя статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010; в редакції Законів № 1275-VII від 20.05.2014, № 1357-IX від 30.03.2021, № 1702-IX від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022}

4. Час і строки проведення навчальних зборів військовозобов'язаних та резервістів визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України та органами управління іншими військовими формуваннями відповідно до цього Закону.

{Частина четверта статті 29 в редакції Законів № 1834-VI від 21.01.2010, № 1835-VI від 21.01.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

5. Військовозобов'язані та резервісти у період між навчальними зборами можуть залучатися за планом Генерального штабу Збройних Сил України та органів управління іншими військовими формуваннями за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України до перевірочних зборів строком до п'яти днів як без відриву від виробництва, так і з відривом.

{Частина п'ята статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010; в редакції Законів № 1835-VI від 21.01.2010, № 1357-IX від 30.03.2021}

{Частину шосту статті 29 виключено на підставі Закону № 1702-IX від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022}

7. Загальний строк виконання обов'язків служби у військовому резерві не може перевищувати трьох місяців на рік, якщо інше не визначено законом.

{Частина сьома статті 29 в редакції Закону № 1127-VII від 17.03.2014}

8. У разі прийняття Президентом України схваленого Верховною Радою України рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації військовозобов'язані можуть призиватися на спеціальні збори на строк не більше двох місяців.

9. Військовозобов'язані та резервісти, яким надійшла повістка відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки (Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України) на прибуття для призову на збори, зобов'язані прибути в пункт і в строк, зазначені у повістці.

Керівники підприємств, установ, організацій та закладів освіти незалежно від підпорядкування та форми власності на вимогу відповідних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України забезпечують своєчасне прибуття військовозобов'язаних та резервістів до визначених пунктів збору.

Поважними причинами неприбуття чи несвочасного прибуття військовозобов'язаного чи резервіста до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України) для призову на збори в пункт і в строк, установлені його керівником, які підтверджені відповідними документами, визнаються перешкоди стихійного характеру, сімейні обставини та інші поважні причини, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Після закінчення події, яка стала поважною причиною неприбуття військовозобов'язаного чи резервіста у строк, визначений у повістці, військовозобов'язаний чи резервіст зобов'язаний протягом трьох діб прибути до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідного підрозділу розвідувальних органів України).

{Частину дев'яту статті 29 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

{Статтю 29 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1835-VI від 21.01.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 161-IX від 03.10.2019; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

10. Призвані на збори військовозобов'язані та резервісти, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, забезпечуються матеріальними засобами в порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

{Частина статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

11. За призваними на збори військовозобов'язаними на весь період зборів та резервістами на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад, зберігаються місце роботи, а також займана посада та середня заробітна плата на підприємстві, в установі, організації незалежно від підпорядкування і форм власності.

{Частина статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

12. Резервістам на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюються грошові виплати із розрахунку до двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених у

Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Абзац першої частини дванадцятої статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

{Абзац першої частини дванадцятої статті 29 набирає чинності з 01.01.2015 - див. пункт 1 розділу II Закону № 1275-VII від 20.05.2014}

Розміри грошової виплати, грошового забезпечення і заохочення резервістів та порядок їх виплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Частина дванадцята статті 29 в редакції Закону № 1275-VII від 20.05.2014}

13. Виплата середньої заробітної плати військовозобов'язаним за весь період зборів та резервістам за час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Частина статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

14. Якщо військовозобов'язаний захворів під час зборів і продовжує хворіти після їх закінчення, за ним зберігаються місце роботи і займана посада, а з дня закінчення зборів, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності відповідно до закону.

Якщо резервіст захворів під час виконання ним обов'язків служби у військовому резерві і продовжує хворіти після закінчення терміну виконання цих обов'язків, за ним зберігаються місце роботи і займана посада, а з дня закінчення терміну виконання цих обов'язків, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності відповідно до закону.

{Частина статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

15. Військовозобов'язаним, які на день призову на збори не працюють, на весь період зборів та резервістам з числа непрацюючих на весь термін виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до військової частини і назад, виплачується грошове забезпечення в розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Частина статті 29 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

Стаття 30. Звільнення від проходження зборів

1. Від проходження зборів звільняються (крім резервістів):

{Абзац першої частини першої статті 30 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

- 1) працівники Збройних Сил України та інших військових формувань;
- 2) працівники підприємств, установ і організацій цивільної авіації, які безпосередньо забезпечують перевезення, обслуговування та ремонт повітряних суден і аеродромної техніки;
- 3) члени екіпажів суден морського і внутрішнього водного транспорту та суден рибної промисловості в період навігації;

{Пункт 3 частини першої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1054-IX від 03.12.2020}

4) особи, які працюють у сільському господарстві, а також зайняті на підприємствах з ремонту сільськогосподарської техніки, - в період посівних і збиральних робіт, за винятком перевірочних зборів;

5) науково-педагогічні (педагогічні) працівники закладів вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) та загальної середньої освіти - в період, коли у цих закладах проводяться заняття;

{Пункт 5 частини першої статті 30 в редакції Закону № 2745-VIII від 06.06.2019}

6) студенти (курсанти невійськових) закладів фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною, дуальною і вечірньою формами здобуття освіти - на весь строк навчання, а студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за заочною та екстернатною формою здобуття освіти, а також аспіранти та докторанти - в період екзаменаційних сесій;

{Пункт 6 частини першої статті 30 в редакції Закону № 2745-VIII від 06.06.2019}

7) вагітні військовозобов'язані-жінки;

{Пункт 7 частини першої статті 30 в редакції Закону № 2523-VIII від 06.09.2018}

8) особи, звільнені з військової служби, - протягом року після звільнення в запас, за винятком перевірочних зборів;

9) військовозобов'язані, які мають дітей віком до трьох років або трьох і більше дітей віком до 16 років;

10) військовозобов'язані - у зв'язку з депутатською діяльністю;

11) військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та воєнний час;

11¹) військовозобов'язані, які уклали контракт про перебування у резерві служби цивільного захисту, - з метою підготовки резерву служби цивільного захисту;

{Частина першу статті 30 доповнено пунктом 11¹ згідно із Законом № 5404-VI від 02.10.2012}

12) студенти, які навчаються у вищих і середніх духовних навчальних закладах;

13) священнослужителі, які займають посаду в одній з релігійних організацій, що діє за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку;

14) кандидати в народні депутати України, зареєстровані в установленому порядку, за їх заявою - до дня опублікування результатів виборів включно.

2. В окремих випадках, за наявності інших поважних причин і подання військовозобов'язаними відповідних документів, рішення про звільнення від проходження зборів приймається відповідним районним (міським) територіальним центром комплектування та соціальної підтримки, де вони перебувають на військовому обліку.

3. Резервісти звільняються від проходження навчальних та перевірочних зборів у порядку, встановленому положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

{Статтю 30 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010}

Стаття 31. Присвоєння військових звань у запасі

1. Військовозобов'язаним, які пройшли навчальні збори і склали заліки за програмою навчання або здобули відповідну освіту чи досвід роботи на керівних посадах, можуть бути присвоєні чергові військові звання в запасі в порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України та нормативно-правовими актами з питань військового обліку військовозобов'язаних.

Порядок присвоєння військових звань резервістам встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

{Положення див. в Указах Президента № 1053/2001, № 619/2006, № 982/2007, № 1153/2008, № 60/2009, № 1115/2009}

{Частина перша статті 31 в редакції Закону № 1834-VI від 21.01.2010}

Стаття 32. Переведення військовозобов'язаних у відставку

1. Військовозобов'язані, які досягли граничного віку перебування в запасі, а також визнані військово-лікарськими комісіями непридатними для військової служби, виключаються з військового обліку і переводяться у відставку.

{Частина перша статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

Глава VI ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стаття 33. Загальні правила військового обліку

1. Військовий облік громадян України поділяється на облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

2. Загальне керівництво роботою, пов'язаною з організацією та веденням військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, контроль за станом цієї роботи в центральних та місцевих органах виконавчої влади, інших державних органах (крім Служби безпеки України та розвідувальних органів України), органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від підпорядкування і форми власності здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України. Функціонування системи військового обліку забезпечується органами (підрозділами) Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, розвідувальними органами України, центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, правоохоронними органами спеціального призначення, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

{Частина друга статті 33 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

3. Військовий облік усіх призовників, військовозобов'язаних та резервістів ведеться за місцем їх проживання і відповідно до обсягу та деталізації поділяється на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний.

4. Військовий облік військовозобов'язаних та резервістів за призначенням поділяється на загальний і спеціальний.

5. Військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів ведеться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 33 із змінами, внесеними згідно із Законами № 267-VIII від 19.03.2015, № 901-VIII від 23.12.2015; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

Стаття 34. Персонально-якісний, персонально-первинний та персональний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів

1. Персонально-якісний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів передбачає облік відомостей (персональних та службових даних) стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які узагальнюються в облікових документах та вносяться

до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Ведення персонально-якісного обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів покладається на відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки.

2. Персонально-якісний облік військовозобов'язаних та резервістів Служби безпеки України покладається на Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України.

3. Ведення персонально-якісного обліку військовозобов'язаних та резервістів розвідувальних органів України покладається на відповідний підрозділ розвідувальних органів України.

{Частина третя статті 34 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

4. Персонально-первинний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів передбачає облік відомостей щодо таких осіб за місцем їх проживання. Ведення персонально-первинного обліку покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.

{Частина четверта статті 34 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

5. Персональний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів передбачає облік відомостей щодо таких осіб за місцем їх роботи або навчання та покладається на керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності.

{Стаття 34 із змінами, внесеними згідно із Законами № 267-VIII від 19.03.2015, № 1951-VIII від 16.03.2017; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

Стаття 35. Загальний і спеціальний облік військовозобов'язаних та резервістів

1. На загальному військовому обліку перебувають резервісти, а також військовозобов'язані, які не заброньовані за центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і закладами освіти незалежно від підпорядкування і форми власності на період мобілізації та на воєнний час.

2. На спеціальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, заброньовані за центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

3. Особливості ведення військового обліку резервістів в органах військового управління, військових частинах, у відповідних міських (районних) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки встановлюються Генеральним штабом Збройних Сил України.

{Стаття 35 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1834-VI від 21.01.2010, № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

Стаття 36. Військовий облік громадян України, які перебувають за кордоном

{Частина першу статті 36 виключено на підставі Закону № 2449-VIII від 07.06.2018}

2. Особливості ведення військового обліку громадян України, які постійно або тимчасово перебувають за кордоном, визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Частина друга статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2449-VIII від 07.06.2018; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

{Частина третю статті 36 виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 37. Взяття на військовий облік, зняття та виключення з нього

1. Взяттю на військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, у відповідних підрозділах розвідувальних органів України підлягають громадяни України:

1) на військовий облік призовників (крім Служби безпеки України, розвідувальних органів України) віком до 25 років:

які за рішенням комісії з питань взяття на військовий облік пройшли медичний огляд;

які є призовниками, що прибули з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання;

які набули громадянство України;

які прибули після відбування покарання з установ виконання покарань, якщо раніше не перебували на військовому обліку;

які припинили альтернативну (невійськову) службу достроково і відповідно до Закону України "Про альтернативну (невійськову) службу" підлягають взяттю на військовий облік призовників;

які відраховані із закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та не пройшли базову загальновійськову підготовку;

2) на військовий облік військовозобов'язаних:

які звільнені з військової служби в запас та не зараховані до військового оперативного резерву;

призовники, які пройшли базову загальновійськову підготовку з додержанням умов, передбачених частиною одинадцятою статті 1 цього Закону;

які припинили альтернативну (невійськову) службу в разі закінчення строку її проходження або достроково відповідно до Закону України "Про альтернативну (невійськову) службу" та підлягають взяттю на військовий облік військовозобов'язаних;

військовозобов'язані, які прибули з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання;

які набули громадянство України і згідно з цим Законом підлягають взяттю на облік військовозобов'язаних;

зняті з військового обліку Збройних Сил України, Служби безпеки України, розвідувальних органів України відповідно за рішенням Міністерства оборони України, Служби безпеки України, розвідувальних органів України;

які відповідно до статті 18 цього Закону звільнені від направлення для проходження базової військової служби;

які досягли 25-річного віку під час перебування на військовому обліку призовників;

які звільнені із служби у військовому резерві та не досягли граничного віку перебування в запасі;

які старші 25 років і раніше не перебували на військовому обліку;

які прибули після відбування покарання з установ виконання покарань;

3) на військовий облік резервістів:

які зараховані до військового оперативного резерву;

які уклали контракт про проходження служби у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань;

резервісти, які прибули з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України на нове місце проживання.

Громадянам України, взятим на військовий облік, роз'яснюються права та обов'язки, правила військового обліку та відповідальність за порушення цих правил.

2. Взяттю на військовий облік військовозобов'язаних підлягають жінки, які належать до категорій, зазначених у частині одинадцятій статті 1 цього Закону.

3. Призовники, військовозобов'язані та резервісти після прибуття до нового місця проживання зобов'язані в семиденний строк стати на військовий облік.

У разі декларування місця проживання особи за декларацією про місце проживання, поданою в електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, взяття на військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів здійснюється відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки на підставі відомостей про призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі, надісланих органами реєстрації через Єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ України до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

4. У період проведення мобілізації (крім цільової) та/або протягом дії воєнного стану призовники, військовозобов'язані та резервісти, які залишили або покинули своє місце проживання, зобов'язані в семиденний строк з дати взяття на облік внутрішньо переміщеної особи стати на військовий облік у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки за місцем перебування на обліку внутрішньо переміщеної особи (військовозобов'язані та резервісти Служби безпеки України - у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, а військовозобов'язані та резервісти розвідувальних органів України - у зазначений строк повідомити про зміну місця проживання відповідному підрозділу розвідувальних органів України).

5. Зняття з військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів у відповідних районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки (військовозобов'язаних та резервістів Служби безпеки України - у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, військовозобов'язаних та резервістів розвідувальних органів України - у відповідному підрозділі розвідувальних органів України) підлягають громадяни України:

1) з військового обліку призовників (крім Служби безпеки України, розвідувальних органів України):

які досягли 25-річного віку;

які вибули в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України і стали на військовий облік в іншому районному (міському) територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки за новим місцем проживання;

які призвані, направлені чи прийняті на військову службу або навчання у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

які пройшли базову загальновійськову підготовку;

які відповідно до статті 18 цього Закону звільнені від направлення для проходження базової військової служби як непридатні до військової служби за станом здоров'я - після підтвердження рішення комісією вищого рівня;

які отримали спеціальні звання рядового, сержантського, офіцерського (начальницького) складу після закінчення закладів освіти;

які направлені на альтернативну (невійськову) службу;

які направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру;

2) з військового обліку військовозобов'язаних:

які вибули в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України і стали на військовий облік за новим місцем проживання;

які призвані чи прийняті на військову службу або навчання у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

які направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру;

які зараховані до військового оперативного резерву;

в інших випадках - за рішенням Міністерства оборони України, Служби безпеки України, розвідувальних органів України;

3) з військового обліку резервістів:

які вибули в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України і стали на військовий облік за новим місцем проживання;

які призвані чи прийняті на військову службу або навчання у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

які прийняті на службу до органів і підрозділів цивільного захисту;

які досягли граничного віку перебування на службі у військовому резерві або виключені з військового оперативного резерву;

які направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру;

в інших випадках - за рішенням Міністерства оборони України, Служби безпеки України, розвідувальних органів України.

6. Виключенню з військового обліку у відповідних районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки (військовозобов'язаних та резервістів Служби безпеки України - у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, військовозобов'язаних та резервістів розвідувальних органів України - у відповідному підрозділі розвідувальних органів України) підлягають громадяни України, які:

1) померли або визнані в установленому законом порядку безвісно відсутніми або оголошені померлими;

2) припинили громадянство України;

3) визнані непридатними до військової служби;

4) досягли граничного віку перебування в запасі.

У громадянина, якого виключено з військового обліку відповідно до пунктів 3 та 4 цієї частини, військово-обліковий документ не вилучається. До військово-облікового документа громадянина вносяться дані про виключення із військового обліку.

{Стаття 37 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1254-VI від 14.04.2009, № 2926-VI від 13.01.2011, № 3353-VI від 12.05.2011, № 5404-VI від 02.10.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 589-VII від 19.09.2013, № 1275-VII від 20.05.2014, № 1634-VII від 12.08.2014, № 116-VIII від 15.01.2015, № 267-VIII від 19.03.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 440-IX від 14.01.2020; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1150-IX від 28.01.2021, № 1417-IX від 27.04.2021, № 1871-IX від 05.11.2021, № 2995-IX від 21.03.2023, № 3621-IX від 21.03.2024; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

Стаття 38. Обов'язки органів виконавчої влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, закладів освіти, посадових осіб, призовників, військовозобов'язаних та резервістів щодо виконання правил військового обліку

1. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та заклади освіти незалежно від підпорядкування і форми власності зобов'язані на вимогу територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України сповістити призовників, військовозобов'язаних та резервістів про їх виклик до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України, забезпечити їх своєчасне прибуття за цим викликом, у семиденний строк повідомити відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України, відповідні підрозділи розвідувальних органів України про прийняття на роботу (навчання) та звільнення з роботи (навчання) призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

{Частина перша статті 38 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

2. Органи реєстрації місця проживання чи перебування осіб (крім випадків, передбачених Кабінетом Міністрів України) зобов'язані здійснювати реєстрацію за місцем проживання або перебування призовників, військовозобов'язаних та резервістів лише в разі наявності в їхніх військово-облікових документах позначок районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України про

перебування на військовому обліку за місцем проживання, що реєструється, а у разі декларування місця проживання призовників, військовозобов'язаних та резервістів за декларацією про місце проживання, поданою в електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, органи реєстрації місця проживання чи перебування осіб здійснюють декларування місця проживання зазначених осіб відповідно до Закону України "Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні".

{Частина друга статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021; в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

3. Органи Національної поліції України у встановленому законом порядку зобов'язані за зверненнями територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України доставити до таких територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені статтями 210, 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Національна поліція України або її територіальні підрозділи в межах компетенції за вимогою територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки подають у десятиденний строк відомості стосовно призовників про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості.

4. Органи реєстрації актів цивільного стану зобов'язані в семиденний строк надати відповідним районним (міським) територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки, Центральному управлінню або регіональним органам Служби безпеки України, відповідному підрозділу розвідувальних органів України відомості про події та дії, що нерозривно пов'язані з призовником, військовозобов'язаним, резервістом, його батьками та членами сім'ї (дружиною (чоловіком), дітьми) та підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян (відомості про народження фізичної особи, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, шлюб, розірвання шлюбу, зміну прізвища, власного імені та по батькові, смерть).

{Частина четверта статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

5. Органи досудового розслідування зобов'язані в семиденний строк повідомити відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України, відповідний підрозділ розвідувальних органів України про призовників, військовозобов'язаних та резервістів, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а суди - про призовників, кримінальні справи стосовно яких розглядаються судом, а також про вироки щодо призовників, військовозобов'язаних та резервістів, що набрали законної сили.

{Частина п'ята статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

{Частина шоста статті 38 виключено на підставі Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

7. Медико-соціальні експертні комісії зобов'язані в семиденний строк повідомити відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки про призовників, військовозобов'язаних та резервістів, яких визнано особами з інвалідністю, та про зміну групи інвалідності (про військовозобов'язаних та резервістів Служби безпеки України - Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України, про військовозобов'язаних та резервістів розвідувальних органів України - розвідувальні органи України).

{Частина сьома статті 38 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

8. Керівники закладів охорони здоров'я під час направлення для проходження базової військової служби зобов'язані у триденний строк повідомити відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки про громадян віком від 18 до 25 років, які перебувають на стаціонарному лікуванні.

{Частина восьма статті 38 в редакції Закону № 3633-IX від 11.04.2024}

9. Органи виконавчої влади, інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та заклади освіти незалежно від підпорядкування і форми власності зобов'язані подати до відповідних районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, відповідного підрозділу розвідувальних органів України на їх вимогу відомості про призовників, військовозобов'язаних та резервістів, військовий облік яких вони здійснюють.

{Частина дев'ята статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

10. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, зобов'язаний у двотижневий строк повідомити відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки про осіб, які набули громадянство України і згідно з цим Законом підлягають взяттю на військовий облік.

11. Призовники, військовозобов'язані, резервісти в разі зміни їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), номерів засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності електронної пошти), освіти, місця роботи, посади зобов'язані особисто в семиденний строк повідомити про такі зміни відповідні органи, де вони

перебувають на військовому обліку, у тому числі у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, через центри надання адміністративних послуг та інформаційно-телекомунікаційні системи.

{Частина одинадцята статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

{Стаття 38 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1276-VI від 16.04.2009, № 4652-VI від 13.04.2012, № 5088-VI від 05.07.2012, № 1275-VII від 20.05.2014, № 901-VIII від 23.12.2015, № 161-IX від 03.10.2019; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

Глава VII ПРИЗОВ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ. ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ. ПРИЗОВ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЗА ПРИЗОВОМ ОСІБ ІЗ ЧИСЛА РЕЗЕРВІСТІВ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

{Назва глави VII в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

Стаття 39. Призов на військову службу під час мобілізації. Демобілізація

1. Призов резервістів та військовозобов'язаних на військову службу під час мобілізації проводиться в порядку, визначеному цим Законом та Законом України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію".

На військову службу під час мобілізації призиваються резервісти та військовозобов'язані, які перебувають у запасі і не заброньовані в установленому порядку на період мобілізації, незалежно від місця їх перебування на військовому обліку.

{Абзац другий частини першої статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

Призов резервістів та військовозобов'язаних на військову службу під час мобілізації здійснюється для доукомплектування військових посад, передбачених штатами воєнного часу, у терміни, визначені мобілізаційними планами Збройних Сил України та інших військових формувань.

Громадяни України, призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, які раніше не проходили військову службу в Збройних Силах України, інших військових формуваннях, проходять курс базової загальновійськової підготовки тривалістю не менше ніж один місяць.

{Частина першу статті 39 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3161-IX від 28.06.2023}

На військову службу під час мобілізації можуть бути призвані особи, звільнені з військової служби у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади". Такі особи, призвані на військову службу під час мобілізації, призначаються на військові посади, крім посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади.

Під час дії особливого періоду військова служба (дія контрактів) для військовослужбовців продовжується у порядку, визначеному частиною восьмою статті 23 цього Закону.

{Абзац шостий частини першої статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

У разі оголошення демобілізації звільнення з військової служби військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, здійснюється відповідно до частини четвертої статті 26 цього Закону.

{Частина перша статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Законів № 1634-VII від 12.08.2014, № 2397-VIII від 05.04.2018}

{Частина другу статті 39 виключено на підставі Закону № 2926-VI від 13.01.2011}

2. Громадяни України, які проходять базову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану, користуються гарантіями, передбаченими частиною третьою статті 119 Кодексу законів про працю України, а також частиною першою статті 53 і частиною другою статті 57 Закону України "Про освіту", частиною другою статті 44, частиною першою статті 54 і частиною третьою статті 63 Закону України "Про фахову передвищу освіту", частиною другою статті 46 Закону України "Про вищу освіту".

{До статті 39 включено частину другу згідно із Законом № 1169-VII від 27.03.2014; в редакції Законів № 116-VIII від 15.01.2015, № 433-VIII від 14.05.2015; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1357-IX від 30.03.2021, № 3633-IX від 11.04.2024}

3. За громадянами України, які проходять базову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом, у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію, не припиняється державна реєстрація підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців. У разі неспроможності ними підприємницької діяльності у період проведення мобілізації нарахування податків і зборів таким фізичним особам - підприємцям не здійснюється.

{Статтю 39 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1169-VII від 27.03.2014; в редакції Закону № 116-VIII від 15.01.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024}

4. На військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період можуть бути призвані засуджені особи, які звільнені від відбування покарання з випробуванням, крім тих, які засуджені за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засуджені за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєданого із звалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи засуджені за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152-156¹, 258-258⁶, частиною четвертою статті 286¹, статтею 348 Кримінального кодексу України, а також засуджені службові особи, які згідно з підпунктом 1 пункту 3 примітки до статті 368 Кримінального кодексу України займали особливо відповідальне становище.

Такі особи проходять військову службу виключно у відповідних спеціалізованих підрозділах військових частин.

{Статтю 39 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 3633-IX від 11.04.2024; в редакції Закону № 3687-IX від 08.05.2024}

Стаття 39¹. Призов на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період

1. Для оперативного доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням Головнокомандувача Збройних Сил України може бути прийнято рішення про призов громадян України, зарахованих до військового оперативного резерву, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

2. Завдання, обсяги, строки та порядок проведення призову на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період визначаються Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України в рішенні про його проведення.

3. Призов громадян України на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період та їх оповіщення здійснюються командирами військових частин - стосовно громадян України, які проходять службу у військовому резерві за контрактом та/або зараховані під час такої служби до військового оперативного резерву, та керівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки - стосовно громадян України, які після їх звільнення з військової служби зараховані до військового оперативного резерву.

4. Резервісти зобов'язані з'явитися до військових частин або на збірні пункти територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки у строки, зазначені в отриманих повістках (повідомленнях).

5. Поважними причинами неприбуття до військових частин або на збірні пункти територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки у строки, зазначені в отриманих повістках (повідомленнях), визнаються підтверджені відповідними документами:

1) перешкода стихійного характеру, хвороба або інші обставини, що позбавили можливості особисто прийти в зазначені частину, пункт і строк;

2) смерть близького родича (чоловіка, дружини, сина, дочки, батька, матері, діда, баби або рідного (повнорідного, неповнорідного) брата чи сестри) або близького родича подружжя.

6. Громадяни України, які призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, проходять у встановленому порядку обов'язковий медичний огляд.

7. Призову на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період не підлягають громадяни України, які на момент призову:

1) визнані за результатами медичного огляду непридатними до військової служби за станом здоров'я;

2) досягли граничного віку перебування в резерві, або якщо час, що залишився до досягнення такими громадянами граничного віку перебування в резерві, є меншим за строк, на який здійснюється призов;

3) виступили встановлені строки військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, і з дня їх звільнення з такої служби пройшло менше одного року;

4) мають загальний строк військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період у календарному обчисленні не менше одного року. Такі особи в зазначений період можуть бути призвані на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період за їхньою згодою.

8. Призову на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період не підлягають також громадяни України, визначені абзацами четвертим - дванадцятим частини першої та частиною другою статті 23 Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію".

{Частина восьма статті 39¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 2169-IX від 01.04.2022}

9. Громадяни України, які проходили військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, виступили встановлені строки військової служби, звільнені з неї і зараховані до військового оперативного резерву, на навчальні (або перевірочні) збори не призиваються протягом року з дня звільнення.

10. Громадяни України, призвані на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, користуються гарантіями, передбаченими частинами третьою та п'ятою статті 119 Кодексу законів про працю України, а також частиною першою статті 53 і частиною другою статті 57 Закону України "Про освіту", частиною другою статті 44, частиною першою статті 54 і частиною третьою статті 63 Закону України "Про фахову передвищу освіту", частиною другою статті 46 Закону України "Про вищу освіту".

{Частина десята статті 39¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022}

11. Порядок проведення призову громадян України на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період визначається цим Законом. Особливості призову громадян України на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період встановлює Генеральний штаб Збройних Сил України.

12. Громадянам України, призваним на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, які на день призову на збірні пункти не працюють, на весь строк виконання ними обов'язків служби в особливий період, враховуючи час проїзду до військової частини і назад, додатково, крім щомісячного грошового забезпечення, виплачується грошова винагорода в розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених державним бюджетом на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

{Частина дванадцята статті 39¹ із змінами, внесеними згідно із Законами № 1702-IX від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022, № 2024-IX від 27.01.2022}

{Главу VII доповнено статтею 39¹ згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

Глава VIII ПРАВОВИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЩОДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ

Стаття 40. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни

1. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни, забезпечуються відповідно до законів України "Про Збройні Сили України", "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей" та іншими законами.

{Частина перша статті 40 із змінами, внесеними згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006}

Стаття 41. Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві

{Назва статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5040-VI від 04.07.2012}

Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється в порядку і на умовах, встановлених Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

{Стаття 41 в редакції Законів № 328-V від 03.11.2006, № 1834-VI від 21.01.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5040-VI від 04.07.2012}

Глава IX ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 42. Відповідальність посадових осіб і громадян України

1. Керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ, організацій та закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності та громадяни України, винні в порушенні правил військового обліку громадян України, допризовної підготовки, взяття на військовий облік, направлення для проходження базової військової служби, проходження служби у військовому резерві, проходження зборів, мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, призову на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, прибуття за викликом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів розвідувальних органів України, а також у вчиненні інших порушень законодавства про військовий обов'язок і військову службу, несуть відповідальність згідно із законом.

2. Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки під час взяття на військовий облік, направлення для проходження базової військової служби, призову на військову службу та проходження зборів, а Центральне управління та регіональні органи Служби безпеки України, відповідні підрозділи розвідувальних органів України - під час призову на військову службу та проходження зборів зобов'язані ознайомити громадян України з їхніми правами та обов'язками згідно з вимогами цього Закону.

{Стаття 42 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Законів № 1357-IX від 30.03.2021, № 3633-IX від 11.04.2024}

Глава X ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття 43. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку

1. Фінансове забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку, здійснюється за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України. Додаткове фінансування цих заходів може відбуватися за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

{Частина перша статті 43 в редакції Законів № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008, № 309-VI від 03.06.2008}

2. Центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування для проведення медичного огляду громадян, призову на військову службу, направлення для проходження базової військової служби, відправлення до військових частин, прийняття на військову службу за контрактом зобов'язані забезпечити відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки необхідною кількістю технічних працівників та обслуговуючого персоналу, медикаментами, інструментарієм, медичним і господарським майном, автомобільним транспортом, а також забезпечити здійснення охорони громадського порядку на збірних пунктах, а Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України, відповідні підрозділи розвідувальних органів України - автомобільним транспортом.

{Частина друга статті 43 в редакції Законів № 1357-IX від 30.03.2021, № 3633-IX від 11.04.2024}

3. Для повного та якісного виконання планів проведення мобілізації в особливий період місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з підприємствами, установами та організаціями незалежно від підпорядкування і форм власності та відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки в мирний час утворюють дільниці для оповіщення і збору військовозобов'язаних та резервістів, комплектують такі дільниці персоналом без звільнення громадян від виконання основних обов'язків за місцем роботи, сприяють набуттю ними професійних навичок, а також забезпечують реалізацію інших заходів, пов'язаних із виконанням планів проведення мобілізації.

{Частина третя статті 43 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

4. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки службовими будинками, підсобними господарськими приміщеннями і приміщеннями для призовних пунктів (дільниць) згідно із законодавством.

{Частина четверта статті 43 в редакції Закону № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008; частина четверта статті 43 в редакції Законів № 309-VI від 03.06.2008, № 1357-IX від 30.03.2021}

{Частину п'яту статті 43 виключено на підставі Законів № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008, № 309-VI від 03.06.2008}

6. За членами комісій з питань взяття на військовий облік районних (міських) комісій та військово-лікарських комісій при відповідних районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, лікарями і середнім медичним персоналом, технічними працівниками та обслуговуючим персоналом, які направляються для роботи до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (збірних пунктів) під час взяття на військовий облік і призову громадян на військову службу або на збори для проведення медичного огляду і повторного огляду громадян, на весь час виконання цих обов'язків зберігаються займана посада та середня заробітна плата за основним місцем роботи.

{Частина шоста статті 43 в редакції Законів № 1357-IX від 30.03.2021, № 3633-IX від 11.04.2024}

7. Зазначеним у частині шостій цієї статті особам під час виконання цих обов'язків в іншій місцевості за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України, відшкодовуються витрати, пов'язані з їх виїздом в іншу місцевість та у зворотному напрямку, наймом (піднаймом) житла, а також витрати на відрядження.

Глава XI КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК ТА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 44. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу

1. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління, підприємствами, установами і організаціями, їх посадовими особами здійснюється в порядку, визначеному Конституцією України та законами України.

{Частина перша статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

Стаття 45. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу

1. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління здійснюється в порядку, визначеному Конституцією України і законами України.

Глава XII ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування, крім частини першої статті 21, яка набирає чинності з 1 січня 2007 року.

2. Строки і порядок переходу на повне комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, визначаються відповідними програмами розвитку Збройних Сил України та реформування інших військових формувань.

3. Повноваження Міністерства оборони України стосовно забезпечення виконання військового обов'язку, передбачені цим Законом, надаються також й іншим центральним органам виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

4. Громадяни України, звільнені від призову на базову військову службу або яким було надано відстрочку від призову на базову військову службу відповідно до Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу", користуються правом звільнення або відстрочки до закінчення строку їх дії або втрати щодо них підстав.

5. Громадяни України, які на день набрання чинності цим Законом проходять базову військову службу в Збройних Силах України та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, звільняються з військової служби після закінчення встановлених строків базової військової служби, визначених Законом України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу".

6. Контракти про проходження військової служби, які були укладені до набрання чинності цим Законом, діють протягом строку, на який вони були укладені.

7. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігається військове звання "рядовий", присвоєне до набрання чинності цим Законом.

7¹. Установити, що під час проведення загальної мобілізації, оголошеної Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 65/2022 "Про загальну мобілізацію", затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про загальну мобілізацію" від 3 березня 2022 року № 2105-ІХ, та дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні", затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, військовослужбовці базової військової служби, строк військової служби яких, встановлений частиною першою статті 23 цього Закону, закінчився під час дії воєнного стану та військову службу яких продовжено понад встановлені строки відповідно до частини дев'ятої статті 23 цього Закону, як виняток з положень частини дев'ятої статті 23 цього Закону звільняються з військової служби в запас у строки, визначені Указом Президента України. Такі особи не можуть бути призвані на військову службу під час мобілізації протягом дванадцяти місяців з дня звільнення з військової служби в запас, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу.

{Главу XII доповнено пунктом 7¹ згідно із Законом № 3600-ІХ від 23.02.2024}

8. Кабінету Міністрів України в шестимісячний термін з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення інших законів України у відповідність із цим Законом;

розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

9. Запропонувати Президенту України розробити та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

10. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

Президент України

Л.КРАВЧУК

м. Київ
25 березня 1992 року
№ 2232-ХІІ

Про військовий обов'язок і військову службу

Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ

Редакція від **19.05.2024**, підстава — [3687-ІХ](#)

Постійна адреса:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/2232-12>

Законодавство України

станом на 23.05.2024

чинний

2232-12

Публікації документа

- **Голос України** від 12.05.1992
- **Відомості Верховної Ради України** від 07.07.1992 — 1992 р., № 27, стаття 385